

uitgave van het Bisdom Haarlem-Amsterdam

SEPTEMBER
2019

5

SAMENKERK

Kerkproeverij 2019

18

Boom,
roos, vis...

20

In geloof
gebouwd

30

Oktober
missiemaand

uitgave van het bisdom Haarlem-Amsterdam

SEPTEMBER

2019

5

SAMENKERK

In dit nummer

**Wereld-
missiemaand**

30

Oktober 2019 is Wereldmissiemaand, want 100 jaar geleden verscheen een baanbrekend pauselijk document over missie in de wereld.

Colofon

SamenKerk is het magazine van het Bisdom Haarlem-Amsterdam en verschijnt zes keer per jaar. Nummer 5 • Jaargang 44
De volgende uitgave verschijnt op 2 november 2019.

Redactie

Eric Fennis (hoofredactie ad interim), Eric van Teijlingen (eindredactie), Maurice Lagemaat, Jim Schilder, Petra Vermeer.

Medewerkers

Anneke van Assema, Michel Bakker, Leo Fijen, Emma de Jong, Hans van Kampen, Hein Jan van Ogtrop, Marcel Poorthuis, Jeroen de Wit.

Redactieadres

SamenKerk • Postbus 1053, 2001 BB Haarlem
Telefoon • 023-5112600 **Fax** • 023-5112629
IBAN • NL86 ABNA 0230 8523 19
E-mail • samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Abonnement

Abonnementenadministratie • 023-5112600.
Zes nummers *SamenKerk* • € 30,- per jaar
Zes nummers *SamenKerk* in het buitenland
€ 36,- per jaar

**Collectanten en een beheerder
van een gemeenschapsgebouw
vertellen over hun vrijwilligers-
taak binnen hun parochie.**

Advertenties

Borgerpark Media
Postbus 8027, 6060 AA Posterholt
Telefoon • 0475-711362
E-mail • info@borgerparkmedia.nl
www.borgerparkmedia.nl

Grafisch ontwerp / technische realisatie

Impulsar strategy & design • www.impulsar.nl
Vanderperk Groep • www.vanderperk.nl

**Vrijwilligers
actief**

10

Foto voorpagina: kathedrale basiliek Sint Bavo

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen; verantwoordelijken kunnen reageren via het redactieadres.

Kerkengek

14

Tussen Haarlem en Amsterdam ligt Halfweg. De kerkengek neemt u graag mee.

Boom,
roos, vis...

18

Velen hebben leren lezen en schrijven met boom, roos, vis, ontwikkeld door Frater Mommers, 'de leesvader van Nederland'.

Een kerkgebouw is niet zo maar een gebouw. Er is veel te zien en te vinden. Neem er eens een kijkje.

500 jaar Maria
op de Keins

26

MARIA VAN KEINS
1519 - 2019
500 JAAR

Nabij Schagen staat het kapelletje Maria op de Keins. 500 Jaar geleden werd het eerste stenen kapelletje gebouwd

In geloof
gebouwd

20

En verder

- 4 Woord van de bisschop
- 6 Kort nieuws
- 9 Van onderop
- 17 Parels uit de schattengrot
- 20 Inspiratie: in geloof gebouwd
- 22 Een duurzame kerk
- 28 Leo Fijen
- 29 Geboekt
- 30 Oktober Wereldmissiemaand
- 34 Kerk en gebouw
- 35 Studiedag: parochievernieuwing
- 36 Uit de kroniek
- 37 Heiloo
- 38 Personalialia

Brexit

Eind augustus wordt het nieuws beheerst door de naderende Brexit. Londen en Brussel schuiven elkaar de zwarte piet toe. De onderhandelingen zijn een pokerspel geworden. De Britse minister-president Boris Johnson speelt met bluff de 'no deal' kaart, in de hoop Brussel nerveus te maken en met een goede deal de EU te kunnen verlaten. De Britten willen er uit, maar wel in de vrijhandelszone blijven.

Brussel wil dit niet toestaan. Het pokert ook, en speelt de alles of niets kaart. Uit de Politieke Unie, dan ook uit de gemeenschappelijke markt, en een buitengrens tussen Ierland en Noord-Ierland. Dat willen de Ieren absoluut niet accepteren. Als die er komt dreigt opnieuw geweld. De gevolgen van een ongeordende Brexit zijn enorm, voor Ierland, Engeland, Wales en Schotland, maar ook voor Europa, en zeker voor Nederland. Groot-Brittannië is onze tweede grootste handelspartner. We kunnen ons helemaal geen Brexit veroorloven. Veel Britten hebben een zeker heimwee naar het oude *empire*. Ze willen hun autonomie terug, met name over grenzen en migratie, maar onderschatten te zeer de gevolgen na vijftig jaar vervlechting met de andere Europese landen, niet alleen economisch, maar ook op het gebied van veiligheid, wetenschap, werk etc. Maar ook bij Brussel speelt ideologie, naar mijn mening, een te grote rol. Het blijft

zich opstellen als een soort 'Verenigde Staten van Europa', ook al is de meerderheid van de Europese burgers en naties daar nog lang niet aan toe is. Als Groot-Brittannië uit de EU treedt, maar wel toegang houdt tot de gemeenschappelijke vrije markt, vreest men dat ook andere landen zullen volgen. Die vrees is begrijpelijk, maar ook relatief. De Oost-Europese landen gaan sowieso hun eigen weg. De Zuid-Europese landen hebben hun eigen grote problemen, en weinig op met Brussel. De Europese Centrale Bank houdt alles kunst-

matig bij elkaar door de geldpers flink aan te zetten. En niemand lijkt het proces te kunnen sturen. Frankrijk werpt zich op, maar heeft te veel eigen belangen. Duitsland voelt zich uit historische gronden verplicht tot maximale solidariteit, en leunt tegen Frankrijk aan.

Wat kan Nederland doen?

Blijft over Nederland. We zijn een van de oprichtingslanden, de vijfde grootste economie van Europa, nettobetaler, en uiteindelijk ook nog mede verantwoordelijk voor het probleem in Noord-Ierland. Toen onze koning Willem III van Oranje in 1688 met een invasie de Engelse protestanten te hulp kwam, stootte hij door tot in Noord-Ierland, en versloeg daar de katholieke Engelse koning, die vervolgens naar Frankrijk vluchtte. Een van de oorzaken van het huidige grensconflict. Mijn hoop is dat Nederland in Europa het ideologisch denken doorbreekt, en pragmatisch doorzet dat de Britten, zelfs bij een Brexit, in de gemeenschappelijke markt kunnen blijven. Natuurlijk moeten zij wel de Europese productregulering accepteren. Daar is best een creatieve oplossing voor te vinden. De andere risico's moet Europa maar nemen. De Britten worstelen met felle polarisatie en emoties onder de bevolking. Het is onverantwoord om de bal alleen bij hen neer te leggen, en daarmee economische chaos en nieuw geweld in Noord-Ierland te riskeren. Europese eenwording is een prachtig project, maar je kunt het niet afdwingen met sancties. Het moet gebaseerd zijn op vrije solidariteit en gedeelde waarden en normen. Daarover zou de interne Europese dialoog vooral moeten gaan, want daar ligt nog een veel fundamenteeler probleem. Daarmee kom ik nu meer op 'eigen' terrein.

Een groter perspectief

In mijn visie worstelt Europa vooral met zichzelf en zijn identiteit. Deze werd eeuwenlang, ja vrijwel vanaf de Romeinse tijd, verregaand bepaald door het christendom. Nu dit geestelijk fundament bij velen is weggeval- len, zijn er eigenlijk geen gemeenschappelijke waarden, normen en idealen meer. Velen trekken zich terug op hun privé-idealén, de carrière, het huis, de auto... Maar daar kan het hart van een mens niet van leven. Die kunnen een volk of gemeenschap niet dragen. Anderen

zetten zich met ijver in voor sociale gerechtigheid, het klimaat, de democratie etc. Maar ook die idealen hebben uiteindelijk een groter perspectief nodig. De mens heeft een visie nodig op wie en wat hij is als mens, wat de oorsprong, doel en bestemming zijn van zijn leven, waar kracht, liefde, vergeving, hoop te vinden is... Zonder een blik die verder reikt dan de grenzen van aarde en tijd, verschrompelt de mens, verkwijnt zijn morele kracht, en zakt hij weg in het hier en nu. "Waar het visioen verdwijnt, verwildert het volk", zegt al de Schrift (zie Spreuken 29,18). Alleen vanuit het perspectief van toekomst en eeuwigheid kan een mens boven zichzelf uitstijgen, en zich vinden zoals God hem of haar bedoeld heeft.

De ziel van Europa

Wat Europa weer nodig heeft is een ziel, een identiteit met geestelijke spirituele dimensie. Een volledig seculier en moreel neutraal Europa is een illusie. Het spirituele vacuüm zal zich onherroepelijk weer vullen, met seculiere ideologieën, met religieus fundamentalisme of militant nationalisme. We zien het allemaal al gebeuren. Het christendom is de mortel waarmee het Europese Huis is gebouwd. Als de mortel vergaat, zal het huis instorten. Zonder de eerbied voor God, verdwijnt uiteindelijk ook de eerbied voor de mens, voor het leven, voor de natuur. Hier ligt een opdracht, niet alleen voor kerken en religies, maar ook voor de politiek. In mijn ogen een opdracht om een klimaat te scheppen waarin geloof en idealen kunnen gedijen. Een klimaat waarin de eerbied voor het leven kan gedijen, vooral waar het bedreigd is, het ongeboren le-

ven, het gehandicapte leven, het schijnbaar onnutte leven. Een klimaat waarin de eerbied voor de waardigheid van de mens kan gedijen, de verdrukte en vervolgde mens, maar ook de mens in zijn lichamelijke integriteit, en grenzen te stellen aan de schaamteloosheid die onze cultuur in haar greep houdt. Er zijn gelukkig tekenen van een herbezinning. Wellicht kan juist de politieke en economische crisis in Europa de ogen openen voor de waarden die dit continent hebben groot gemaakt, en die het nog steeds nodig heeft. ■

Bisschop Jozef Marianus Punt

**Een volledig
seculier en moreel
neutraal Europa
is een illusie**

'Hoog bezoek' in Zandvoort

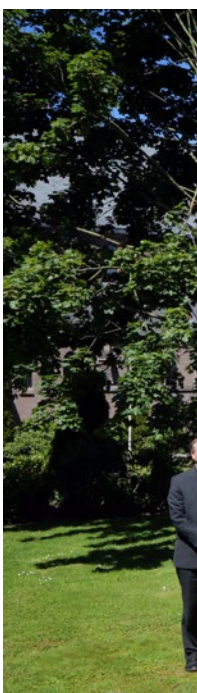
Neen, het gaat hier niet om Max Verstappen – dat is pas volgend jaar! 'Hoog bezoek' is de zomertentoonstelling van de Zandvoortse parochie over de band tussen de Oostenrijkse keizerin Elisabeth en de Zandvoortse pastoor Johannes l'Ami. In 1884 en in 1885 bezocht Sisi deze badplaats. Bij haar bezoeken nam ze ook deel aan de H. Mis. De tentoonstelling is tot en met 15 september te bezoeken op woens- en zaterdagmiddag (14.00-17.00 uur) en 's zondags (11.30-14.00 uur). Info: H. Agathakerk (023-5718868). ■

Nationale dag Geloof en Licht in Heiloo

Op 29 juni waren alle zes Geloof-en-Lichtgemeenschappen uit Nederland, in totaal zo'n zestig personen, in het heiligdom in Heiloo bijeen voor een landelijke dag. Ons bisdom telt twee groepen, in Haarlem en Volendam. De dag werd geopend met een eucharistieviering. Tijdens de offerande werden dezelfde gaven aangedragen als bij de uitvaart van Jean Vanier op 16 mei, zoals een bootje (symbool van Geloof en Licht), een icoon (teken van de vriendschap), een waskom

en handdoek (symbool van de voetwassing), een schaal appels (symbool van vreugde), een gebarsten kruik (symbool van kwetsbaarheid), een duif (teken van vrede) en een schaal met brood en druiven (als teken van broederschap en van de eucharistie). Bij de lunch werd er niet alleen smakelijk gegeten maar met elkaar flink gezongen. De dag werd afgesloten rondom 't Putje van Heiloo met het wereldwijd gezongen gemeenschapslied van Geloof en Licht. ■

Nederlandse bisschoppenconferentie

Recent heeft de Nederlandse bisschoppenconferentie nieuwe foto's laten maken vanwege de gewijzigde samenstelling de afgelopen jaren. Achterste rij v.l.n.r.: mgr. Gerard de Korte (bisschop van Den Bosch), mgr. Ted Hoogeboom (hulpbisschop van Utrecht), mgr. Everard de Jong (hulpbisschop van Roermond), mgr. Rob Mutsaerts (hulpbisschop van Den Bosch) en mgr. Herman Woorts (hulpbisschop Utrecht). Voorste rij v.l.n.r.: mgr. Ron van den Hout (bisschop van Groningen), mgr. Harrie Smeets (bisschop van Roermond), kardinaal Wim Eijk (aartsbisschop van Utrecht), mgr. Hans van den Hende (bisschop van Rotterdam), mgr. Jan Liesen (bisschop van Breda), mgr. Jan van Burgsteden sss (emeritus-hulpbisschop van Haarlem-Amsterdam) en mgr. Jan Hendriks (bisschop-coadjutor van Haarlem-Amsterdam). ■ Foto: Ramon Mangold.

Klim naar het licht

Tot 30 september kunt u nog over de speciale loopbrug van de ene toren naar de andere toren van de Sint-Bavokathedraal in Haarlem. De wandel- en klimroute gaat langs spiltrappen, de koepel, de kerkklokken naar de torens voor een adembenemend uitzicht. Info: www.koepelkathedraalhaarlem.nl/klimnaarhetlicht ■

Kerkproeverij Jongerenplatform

Stel dat je nog nooit een katholieke Mis hebt bijgewoond of alleen met Kerstmis en Pasen naar de kerk gaat. Hoe zou je de zondagse heilige Mis dan ervaren? Zondag 29 september is de kerkproeverij; protestante en katholieke kerken stellen hun deuren open voor mensen die eens willen proeven wat er 's zondags in de kerk te beleven is.

In het kader van dit initiatief organiseren de jongeren van het jongerenplatform een jongerenmis als start van het nieuwe seizoen en dagen ze jou uit om vrienden, familie of kennissen die minder bekend zijn met de heilige Mis uit te nodigen. Ter voorbereiding krijgen jij en jouw gasten vooraf een uitleg van wat er gevierd wordt. Na afloop van de H. Mis is er een gezellige borrel, waarbij er gelegenheid is om vragen te stellen aan priesters/religieuzen over de Mis en het christelijk leven, en kun je al je vakantie verhalen delen. Dus wie neem jij op 29 september mee? ■

Locatie: Begijnhofkapel (Begijnhof 29), Amsterdam
Tijd: 13.15 uur

Jaarplanning Jong Bisdom Haarlem-Amsterdam

Wil je onze activiteiten niet missen? Blok ze alvast in je agenda, dan zien we jou komend seizoen graag weer!

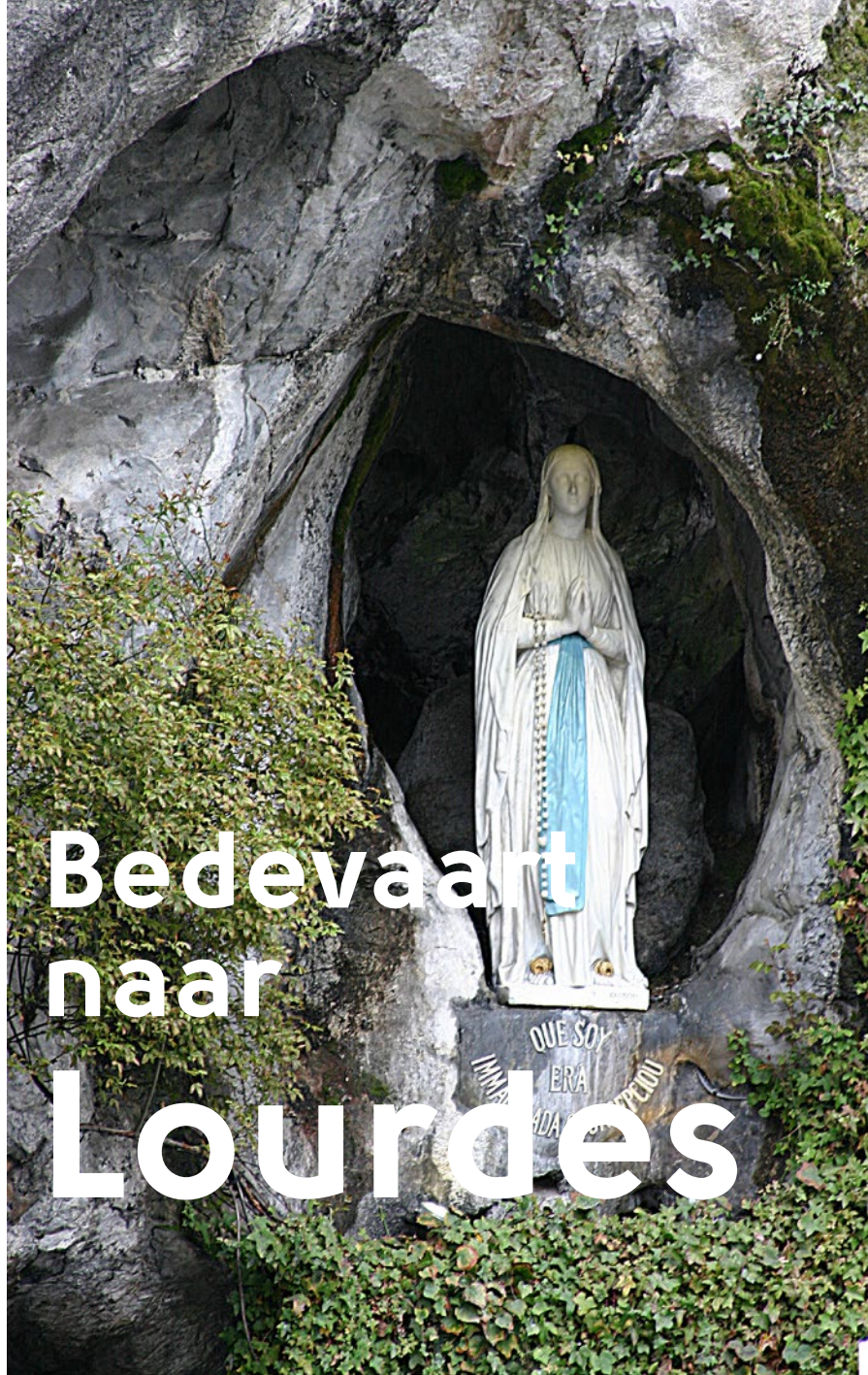
29 september 2019	Kerkproeverij
16-17 november	Nationale jongerencollecte
15 december	Kerstdiner
21 maart 2020	Stille Omgang
5 april	WJD-dag/Palmzondag
27 april – 2 mei	Bedevaart Jong Katholiek naar Rome
21 juni	St. Jansprocessie

Er staan nog veel meer activiteiten in de planning maar daarvan liggen de data nog niet vast. Zo kun je rekenen op een nieuwe encycliciekreeks over *Laborem excercens* (over de menselijke arbeid), een kloosterweekend, tienerdag en seizoensafsluiting. Houd daarom goed onze Facebookpagina en www.jongekerkerk.nl in de gaten. ■

Sint Willibrord-seminarie gaat weer van start

Begin september begint het nieuwe studiejaar van ons grootseminarie Sint Willibrord, gevestigd in het Julianaklooster in Heiloo. Van 2-8 september is de jaarlijkse retraite. Dit jaar in de Foyer in Thorn (Limburg), samen met de seminaristen van Rolduc (bisdom Roermond). Aansluitend maakt het seminarie enkele dagen een bedevaart naar België, o.a. naar de zalige priester Poppe. Dit jaar zijn vier seminaristen woonachtig in Heiloo, van wie één nieuwe seminarist afkomstig uit ons bisdom. De lessen vangen aan op dinsdag 17 september. ■

Bedevaart naar Lourdes

Van 17 tot en met 23 augustus maakten zo'n 450 Nederlanders een bedevaart naar Lourdes in Frankrijk. Een kwart van de pelgrims kwam uit ons bisdom, groepen uit Almere, Alkmaar, Heiloo en Volendam, naast individuele pelgrims. Op zaterdag 17 augustus reisden ze per TGV-trein van Noord-Frankrijk naar Lourdes, waar de grot werd bezocht en kaarsen zijn aangestoken. Op maandagavond 19 augustus hebben we deelgenomen aan de lichtprocessie. En dinsdagmorgen was de eucharistieviering in de grot.

Het regende op dat moment pijpenstelen. Maar dat mocht de pret niet drukken. De hoofdaalmoezenier hield een korte en krachtige preek. 's Middags bij de Sacramentsprocessie scheen de zon weer volop (net als de rest van de week). De internationale Mis op woensdagmorgen werd gevierd met zo'n tienduizend gelovigen. Op vrijdag 23 augustus was de terugreis naar huis, naar onze geloofsgemeenschappen. We beleefden een mooie bedevaart naar Onze Lieve Vrouw van Lourdes, met tijd voor onze zorgen en verdriet, tijd voor elkaar, en bemoediging in het geloof. ■

In *Saamhorig*, het parochieblad van RK Amsterdam-Oost, -Watergraafsmeer en -Zuidoost, Diemen en Duivendrecht twee bijzondere berichten. Eind juni werd het vijftigjarig jubileum van de parochie De Graankorrel (Amsterdam-Zuidoost) gevierd. Parochianen werden feestelijk ontvangen. In het parochiecentrum hing een geschiedentijdsbalk, vijftig pagina's, met wat feitjes en herinneringen. Parochianen hadden de weken ervoor gouden briefjes ontvangen, waarop ze hun relatie met de parochie konden beschrijven, eventueel voorzien van een foto. In de loop van de feestmiddag werden ze aan de tijdsbalk gehangen. Een levendig geheel. Want er was veel te lezen en men raakte erover met elkaar aan de praat. Daarna waren er diverse workshops, als zangles, bloemschikken, rozenkransen maken. Na een maaltijd met pannenkoeken, soep en ijs werd de dag besloten met een mooie viering. ■

Caritas Amstelland zet zich al meer dan een jaar in om een groep ongedocumenteerden te ondersteunen. De We Are Here-groep bestaat uit asielzoekers die voor een deel nog in een asielprocedure zijn, sommigen kunnen niet terugkeren naar hun land van herkomst en een deel heeft zich om andere redenen aangesloten. De groep wordt door verschillende kerken, particulieren en andere instellingen ondersteund. In *Augustinus Nieuws* bericht Caritas Amstelland over hun hulp naar aanleiding van een fototentoonstelling over deze We Are Here-groep in de Augustinuskerk. ■

Op zaterdag 21 september is er een bijzondere viering in Amsterdam-Oost. Kleine Zuster Els van Jezus zal in de AnnaBon (de H.H. Anna en Bonifatiuskerk) de eeuwige geloften afleggen. Sinds 2007 is Zr. Els verbonden met deze religieuze gemeenschap, die in het voetspoor van de zalige Charles de Foucauld te midden van de meest eenvoudige mensen wonen. Zr. Els woonde een tijdje in de pastorie van de AnnaBon en deed een beroepsopleiding. Maar ze zocht ook naar God, naar waarheid, naar eenheid. Nu leeft ze met zusters die eenzelfde roeping in hun leven hebben gehoord en gevolgd, biddend en zoekend naar God en naar datgene waartoe Hij ons elk moment uitnodigt. Aldus Zr. Els in het zomernummer *Saamhorig*. ■

De geloofsgemeenschap Sint Urbanus in Bovenkerk (eveneens Amstelland) is op zoek naar een kerstgroep voor de tuin van hun kerk. Want hun buitenkerstgroep is verloren gegaan bij de kerkbrand van vorig jaar 15 september. Voor de komende kerstviering willen ze graag weer vieren met de bekende beelden van Jozef, Maria, Kindje Jezus, de herders en de wijzen. Kunt u ze helpen? Info: secretariaat@rkamstelland.nl ■

Op zondag 29 september is het feest in Zuidschermers. Een 90-jarige jubilaris ontvangt een 40-jarige jubilaris: mgr. Jan Hendriks viert het jubileum van de Sint-Michaëlkerk. Bovendien is die dag de feestdag van de aartsengel Sint Michaël, de patroon van de kerk, 'Schermers beschermer'. Ook de school viert haar jubileum. Het wordt dus een echt dorpsfeest. ■

Elke parochie draait op vrijwilligers. Deze toegewijde groep mensen zet zich vele uren in voor het reilen en zeilen van de geloofsgemeenschap. In zeer diverse taken: van koster tot lector, van communiegroep tot parochiebestuurder. **SamenKerk** reist door het bisdom en vraagt: wat is uw taak in de parochie?

Eric van Teijlingen

Wat ik DOE...

Voor het achtste sacrament... waar drink je koffie?

De parochie in Bergen heeft rechts achter de kerk (naast de sacristie) en achter de pastorie een mooi gemeenschapsgebouw, de Nieuwe Beuk genaamd. Vroeger stond er op die plaats een grote beukenboom. Daarnaast betekent een 'beuk' ook een gedeelte aan een groot huis. Goed bedacht als naam voor het, toen nieuwe, gemeenschapsgebouw voor de parochie. Het gebouw is in 1990 ontworpen door de Bergense architect Maarten Min, wiens vader Jaap Min vele kunstwerken (fresco's) in de kerk heeft gemaakt waaronder de mooie kruiswegstaties. De Nieuwe Beuk kent een grote of Benedictuszaal en een kleine of Sint Janszaal. Henk Feld is op dit moment de beheerder. In zijn werkzame leven was hij kok en later directeur Algemene voorzieningen bij de Zusters Ursulinen in Bergen. En al vele jaren vrijwilliger in de parochie. Als beheerder gaat hij over de agenda

De mammon gebruiken

"Gij kunt niet God dienen en de mammon", zegt Jezus volgens Matteüs, de evangelist (Mt. 6,24). En zo is het ook. Maar je kunt wel God dienen door de mammon te gebruiken. Parochiële penningmeesters en collectanten weten daar alles van. Ze vergaren de penningen ten dienste van het werk voor God en de mensen. Bij iedere viering gaat de collecteschaal rond, soms zo'n mooie koperen (die lekker klinkt) soms een mandje. Collecteren hoort bij de kerk. De prachtige OLVH-kerk (zoals het gebouw in de volksmond heet) heeft nog een echt collectantencollege. Het werd op 29 mei 1929 opgericht; afgelopen voorjaar bestond het college negentig jaar. De kerk en parochie zelf bestaan 92 jaar. Richard Käller: "Het eerste collectantencollege is door ruzie uit elkaar gevallen, zo vertelt ons de geschiedenis. Maar sindsdien is het helemaal goed gegaan. Ik ben er nu 12,5 jaar bij betrokken en ben door een toenmalige voorzitter van het college gevraagd." Frans van Haaster vult aan: "Toen ik in 1978, 41 jaar geleden, in Heemstede kwam wonen, werd ik meteen gevraagd om collectant te worden." Het college bestond jarenlang uit twaalf leden, nu uit twee à drie leden. "Het is moeilijk opvolgers

Regio Klaverblad
Onze Lieve Vrouw
Hemelvaart
Heemstede
Frans van Haaster (70)
Richard Käller (71)
Collectant

Foto: Eric van Teijlingen

Frans van Haaster (l) en Richard Käller (r)

Foto: Eric van Teijlingen

te vinden”, aldus Van Haaster. “Het zijn andere tijden. Nu moet je eens per maand collecteren, vroeger had je eens per maand vrij. Er waren toen veel meer missen dan nu.” Käller: “Als collectantencollege

vergaderden we tot voor kort eens per maand. Dat waren altijd gezellige avonden. Bij deze vergaderingen werden de roosters opgesteld en eventuele wijzigingen besproken, of ruilbeurten. Ook werden bijzondere vieringen doorgenomen. Als leden van het college betaalden we contributie en we hadden een boetesysteem als je niet kwam opdagen of als je te laat was. Van dat geld gingen we altijd eens per jaar potverteren.” “Het waren inderdaad gezellige avonden. Toen ik net begon werd er altijd bij iemand thuis vergaderd. Ik weet nog dat er op zo’n avond snel een fles jenever door ging. Dan bij de burens maar een tweede gehaald. Met een jong gezin had ik nog niet veel te besteden. Mijn vrouw zei dan wel eens ‘dat die kerk ons goud geld kostte’”, zegt Van Haaster lachend. Na afloop van de zondagse viering tellen de collectanten de opbrengst. Het briefgeld wordt gekocht en de munten verzameld. “Wij zijn niet ontevreden, want wekelijks wordt er toch voor enkele honderden euro’s opgehaald voor onze kerk,” zegt Käller. Beide heren zijn zeer verbonden aan de OLVH. Van Haaster: “Ik kan wel zeggen dat ik omdat ik als collectant wekelijks aanwezig was, het mijn geloof heeft geholpen en ik bij de kerk ben gebleven.” Wat Käller beaamt. “Ik hoop nog vele jaren in deze kerk te mogen collecteren.” Ze kijken elkaar met een grote glimlach aan. Met de sfeer in dit collectantencollege zit het wel goed. ■

(gebruik en verhuur van de ruimte) en de afspraken, de inkoop en verkoop, de schoonmaak en de afrekening. In totaal is hij er minimaal zo’n vier uur per week mee bezig. “En dan doe ik nog veel samen met mijn vrouw

Marian, zoals voor ons echtpaar Oldenburg het jaren gedaan heeft”, aldus Feld. “Van maandag tot en met zaterdag wordt de Nieuwe Beuk ’s ochtends, ’s middags en ’s avonds door diverse groepen gebruikt. Vooral veel koren, zoals het parochiële Benedictuskoor en verder dameskoor Indigo, gemengd koor De Heerlijkheid, de Bergense Koor

Vereniging en de Koor Vereniging Bergen. Ook worden er door twee lokale kunstenaars schildercursussen gegeven. Het leuke daarvan is dat cursisten hun werken tentoonstellen in de Nieuwe Beuk.” Uiteraard maakt ook de parochie gebruik van hun gemeenschapsgebouw. Parochiewerkgroepen vergaderen er, het communieproject en het Sint-Maartenproject worden daar gehouden.”

**Samenwerkingsverband
Bergen en Schoorl
HH. Petrus en Paulus/
H. Benedictus
Bergen NH
Henk Feld (71)
Beheerder gemeenschapsgebouw**

Dat lijkt veel werk zo’n beheerderstaak. “Op zich valt het mee, want de koren die er repeteren regelen veel zelf, zoals de zaal klaar zetten, koffie/thee schenken en ze ruimen alles na afloop altijd keurig op. En bij grotere evenementen kan ik terugvallen op enkele vrijwilligers”, aldus Feld. In de kerk van Bergen worden regelmatig grote concerten gehouden. Dan fungeert de Nieuwe Beuk als zenuwcentrum. Feld: “We vinden het belangrijk dat onze kerk ook beschikbaar is voor mooie concerten met religieuze muziek, of met Lichtjesavond (dan is de kerk, net als het dorp, versierd met duizenden waxinelichtjes – red.). Dan maken we onze sociale en maatschappelijke rol weer waar en komen de mensen weer eens in de kerk.” In Bergen kunnen ze niet zonder de Nieuwe Beuk. Het is een belangrijk onderdeel van de parochiële gemeenschap. “En niet alleen voor ons, ook voor de Bergense gemeenschap. Eind augustus gaat het weer volop van start. De agenda is dan alweer goed gevuld.” ■

Inventariseren, waarderen en bewaren

Museum Catharijne- convent ondersteunt bij behoud van kerkelijk erfgoed

De kerken binnen het bisdom Haarlem-Amsterdam hebben een rijk kunst- en cultuurbezit. Het religieuze erfgoed, zoals het kerkzilver, de liturgische gewaden of heiligenbeelden, geeft zowel uitdrukking als invulling aan de geloofsbeleving. Bij het beheer hiervan komt echter veel kijken. Hoe wordt een zilveren kelk op een goede manier gepoetst en is deze kunsthistorisch bijzonder? Wie kan een compleet overzicht van ons kerkelijk kunstbezit maken? En hoe kunnen we voorwerpen uit onze sluitende kerkgebouwen op een eervolle wijze herbestemmen?

Met uw vragen hierover kunt u terecht bij de erfgoed specialisten van de afdeling Erfgoed in Kerken en Kloosters van Museum Catharijneconvent in Utrecht, hét kenniscentrum op het gebied van christelijke kunst, geschiedenis en cultuur. Zij zijn nauw betrokken bij het religieuze erfgoed dat bewaard wordt in de Nederlandse kerken en kloosters en worden door vele parochies benaderd met vragen over het beheer en behoud van hun religieuze voorwerpen. De erfgoed specialisten ondersteunen u graag en kunnen adviseren bij de zorg voor uw kerkinterieur en religieuze voorwerpen.

Inventariseren

Om te kunnen bepalen welke zorg uw voorwerpen nodig hebben, is het belangrijk om te weten wat u eigenlijk in huis hebt. De erfgoed specialisten helpen uw religieuze collectie in kaart te brengen en bieden daarmee hulp met waardering en selectie. Daarvoor brengt de erfgoed specialist een bezoek aan uw kerk om de aanwezige voorwerpen te beschrijven en fotograferen. Op basis daarvan ontvangt u een deskundige waardebeoordeling, waarin wordt aangegeven welke stukken uit uw collectie het meest van belang zijn. Dat belang hangt af van factoren, als ouderdom, zeldzaamheid en de emotionele waarde voor de parochie zelf. De specialisten wijzen een 'kerncollectie' aan, zodat u weet naar welke voorwerpen de meeste aandacht moet uitgaan. Daarnaast kunnen de erfgoed specialisten adviseren bij het herbestemmen van religieus erfgoed bij sluitingen.

Kerkcollectie Digitaal

De inventarisaties worden uitgevoerd met behulp van *Kerkcollectie Digitaal*. Dit is een unieke registratiemiddel om uw collectie te beheren, waartoe ook u als eigenaar toegang krijgt. Hierin kunnen bestaande beschrijvingen worden aangevuld of geactualiseerd en nieuwe voorwerpen worden ingevoerd. Ook registreert Museum Catharijneconvent de voorwerpen om te voorkomen dat er bij het sluiten van kerken waardevolle religieuze voorwerpen verloren gaan. Met *Kerkcollectie Digitaal* ontstaat er met 300.000 kunstwerken, interieuronderdelen en liturgische voorwerpen uit Nederlandse kerken en kloosters een overzicht op nationaal niveau, wat de erfgoed specialisten in staat stelt het religieus erfgoed beter te determineren en het mogelijk maakt

deze van een deskundige waardebeoordeling te voorzien. Door de samenwerking van Museum Catharijneconvent met meer dan vijfduizend kerkelijke eigenaren en andere erfgoedinstellingen wordt in *Kerkcollectie Digitaal* het Nederlands religieus cultureel erfgoed vastgelegd voor de toekomst. Weet u wat er over uw kerkinterieur en kunstcollectie al in *Kerkcollectie Digitaal* te vinden is? ■

Emma de Jong

Met Kerkcollectie Digitaal ontstaat er een overzicht op nationaal niveau

Museum Catharijneconvent, Utrecht. Foto: Ruben de Heer

Kenniscentrum Museum Catharijneconvent

Samen met u geeft het Kenniscentrum het kerkelijk kunstbezit graag de aandacht die het verdient. Dus heeft u vragen? Bel of mail ons dan gerust. Het centrum is vooral een vraagbaak.

Museum Catharijneconvent:

www.catharijneconvent.nl/advies-voor-kerken

Kerkcollectie Digitaal:

kerkcollectie.catharijneconvent.nl

Erfgoed specialist Ingrid Henkemans:

(030) 2313835 | i.henkemans@catharijneconvent.nl

Hoe de kerk zich vernieuwde aan de Haarlemmermeer

Mensen die er niets van weten honen de Haarlemmermeer. Ze kennen alleen Schiphol maar dat daar een boeiend leefgebied omheen ligt, beseffen ze vaak niet. Ooit was dit meer een levensgevaarlijke binnenzee. Bij stormen werd het water flink opgejaagd en was zelfs onze hoofdstad Amsterdam in gevaar. Daarom werd het meer leeggepompt en dankzij het maalwerk van de gemalen van Cruquius, Lijnden en Kaag viel de polder in 1852 droog.

In 1855 woonden er drieduizend mensen op de vroegere natte bodem en in 1865 was de bevolking tot een kleine tienduizend uitgegroeid. Het was een interessante tijd in Nederland. In 1848 kreeg ons land onder Thorbecke een nieuwe grondwet met de definitieve scheiding van kerk en staat. De Nederlandse Hervormde Kerk (de 'staatskerk') was haar bevoorrechte positie kwijt en in de nieuwe polder moesten de protestanten het meemaken dat ze in één schuur om en om moesten

Verbouwing van OLV Geboortekerk in Halfweg/Zwanenburg

kerken met de roomsen. In 1857 kregen zij een eigen kerk aan de Hoofdvaart. De katholieken hadden inmiddels in 1853 weer eigen bisschoppen en gingen dus, onder leiding van pastoor Steenvoorden, des te ijveriger aan de slag. Architect Molkenboer uit het naburige Leiden

(dat de drooglegging uit angst voor verlies van visserijinkomsten jaren had geblokkeerd) wordt als architect aangetrokken. Hij bouwde drie kerken in quasi-romaanse stijl. In 1859 de eerste katholieke kerk van de polder in Lijnden (inmiddels buiten gebruik), in 1860 die van Hoofddorp (nog volop in gebruik) en in 1865 die van Nieuw-Vennep (in 1956 wegens bouwvalligheid gesloopt en door een nieuwe vervangen). De polderkerken zijn in trek, hoewel er ook nog over de grens gekerkt wordt: de Zwanenburgers blijven opgewekt in Halfweg kerken. De mensen van Buitenkaag kijken nog een beetje in de richting van Sassenheim en Lisse.

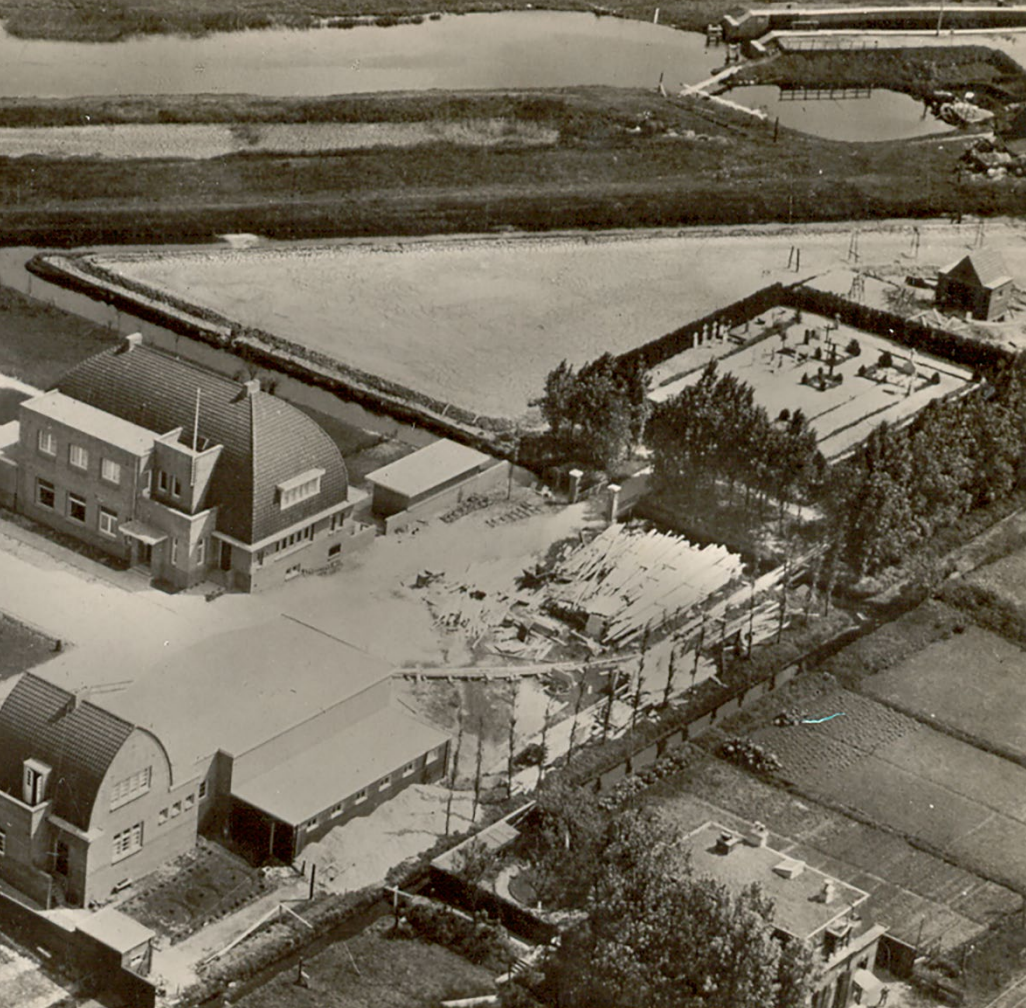
De Oude Kerk
in 1929

Exterieur voor
de verbouwing

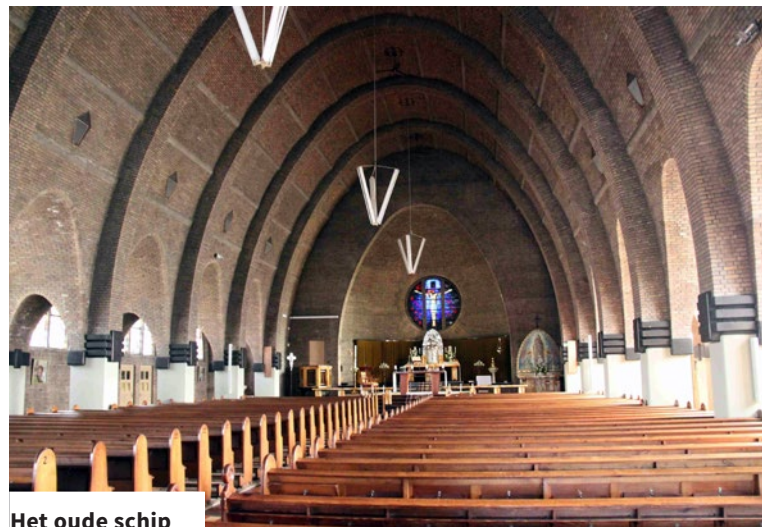

In de polder

Midden in de polder staat de Johannes de Doper-kerk aan de Kruisweg (hoe toepasselijk!) in Hoofddorp.

Het is de enige Molkenboerkerk die over is. De kerk heeft een fraaie inventaris. Men treft er de oudste preekstoel van alle kerken in de Haarlemmermeer aan. Dit mooie werk van J.B. Xavenij is afkomstig uit Poeldijk en dateert uit 1730. In het schip zijn intrigerende ramen uit het atelier van Balendong (tussen 1935 en 1950 aangebracht). De kruiswegstaties zijn ouder en vallen op door de mooie combinatie van oud-testamentische teksten met de bekende taferelen. De laatste jaren is de kerk verfraaid met bronzen reliëfs van de beeldhouwster L. Postma. In de buitenmuur achter het altaar bevindt zich een bronzen reliëf ter ere van de rechtvaardigen die in de oorlog joden onderdak boden: 'Wie één mens redt, redt de mensheid'. De Bijbelse beeldentuin achter de kerk met beelden van Karel Gomez is bijzonder waardevol.

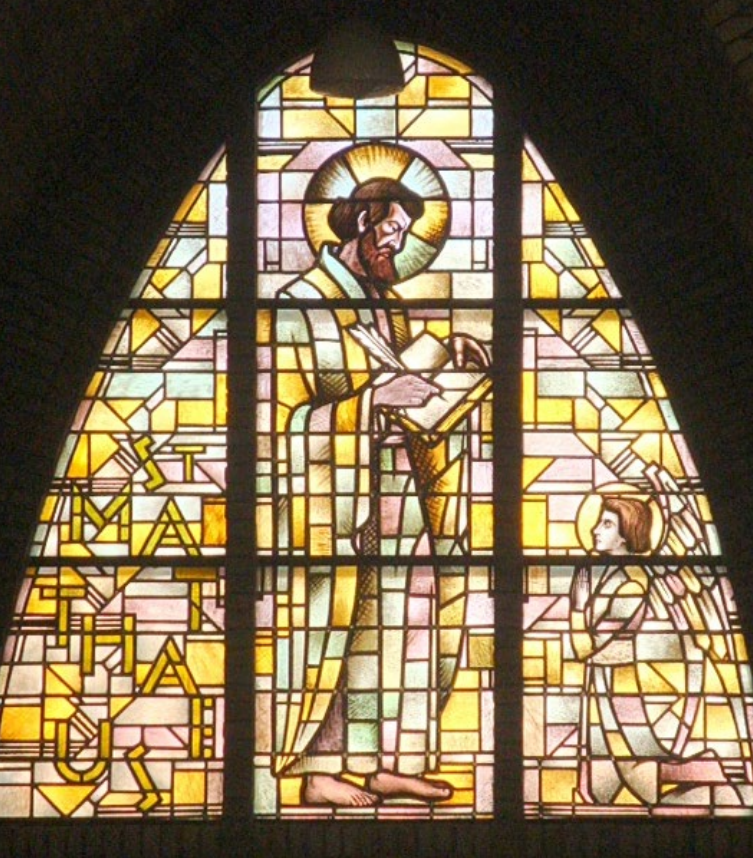
Het oude schip van binnen

De kerk in vernieuwing

Aan de buitenranden

De godshuizen aan en over de buitenrand van de polder zijn opmerkelijke gebouwen in de stijl van de zogenaamde Amsterdamse School.

De O.L.V. Geboorte-kerk van Halfweg (1929) met zijn paraboolvormige daken (niet zo stormbestendig, zoals een tiental jaren geleden bleek) is het meest verrassend. De Amsterdamse architect Kuyt (huisarchitect van Vroom en Dreesmann) tekende voor het ontwerp. De kerk was een megakerk; dat was ook nodig omdat er vele malen begrafenissen werden gevierd van bewoners van het nabijgelegen woonwagencamp aan de Osdorperweg.

afgebeeld te hebben en spelende kinderen. Ze worden overstraald door wit licht, de zon van hun bestaan. Men kan ook gezichten zien in de raampartij. Moeder Anna, de Maagd Maria of Maria Magdalena... wat u wilt. De transparantie van de ramen zorgt ervoor dat de kerk-gangers zich kunnen opstellen als lichtontvangers. Licht dat ze hopelijk ook doorgeven aan anderen. Sober altaar-meubilair treft men in het nieuwe priesterkoor aan alsmede het doopvont zodat de vieringen zich in het volle zicht van iedereen kunnen voltrekken.

In 2017 werd de vernieuwde kerk weer in gebruik genomen en als kroon op het werk werd de toren gerestaureerd. In 2019 glorieerde die weer om ons naar de vernieuwde kerk te lokken. Heimwee naar de giga-grote oude kerk hebben de Halfweggers en Zwanen-burgers nu al niet meer. God kan echt wonen bij de mensen. We hopen dat nieuwe generaties kerk-gangers zich hier echt welkom zullen voelen! ■

Hein Jan van Ogtrop

In 2019 glorieerde de gerestaureerde toren weer om ons naar de vernieuwde kerk te lokken

De nieuwe kerk voor Gods volk onderweg.

In het begin van de twintigste eeuw ontstonden nieuwe plannen en uiteindelijk besloot men tot een halvering van de kerk. Zo bleven er slechts zes van de twaalf apostelramen behouden. De toren met zijn eigenaardige glooiende spits bleef staan. Naast de toren werd een nieuwe sacristie gecreëerd.

Een nieuwe afsluiting

Opdat de kerk de komende decennia weer zinvol gebruikt zou kunnen worden, werden maar liefst zes traveeën van het schip en de hele altaarpartij opgeofferd. Een stalen constructie van architect Paul van Geel sluit het geheel nu af en een heel klein puntig priesterkoortje werd gebouwd om het geheel af te sluiten. Er kwam nu ruimte vrij voor een groot glasraam waarin heel Gods volk onderweg staat afgebeeld. Het is van de hand van Niek Kemps, die zegt serieuze reizigers

Alle kerken in en rond de Haarlemmermeer worden behandeld in het boek 'Geloven in de Polder'. Het is een uitgave Het Kruispunt (2012) en uiteraard is het in de boekwinkel naast de Johannes de Doperkerk aan de Kruisweg verkrijgbaar. De foto's zijn geleverd door Henny ter Wijn. Zie ook: www.kerkengek.nl

nlangs werden de resultaten van een onderzoek naar overtuigingen van Nederlanders bekend. Als antwoord op de vraag: wat lijkt u het meest bedreigend voor de

Nederlandse samenleving? was het eerste antwoord: polarisatie. Het tweede antwoord luidde: de islam.

Het is interessant om die twee antwoorden met elkaar te vergelijken. De angst voor polarisatie komt waarschijnlijk voort uit een ideaal van vreedzaam samenleven van verschillende godsdienstige overtuigingen. In ons land neemt echter het religieuze analfabetisme hand over hand toe. Ouders hebben moeite om met hun kinderen over Bijbel en geloof in gesprek te gaan – als ze er zelf al iets van weten.

Maar als mensen van hun eigen geloof al weinig weten, hoe zullen ze dan interesse kunnen opbrengen voor andere geloofsovertuigingen zoals islam en jodendom, hindoeïsme en boeddhisme. Alleen een Boeddha-beeld bij het tuincentrum aanschaffen geeft nog geen dieper inzicht! Onwetendheid voedt onverdraagzaamheid en angst, de moslimburen worden vreemden.

Gaan we naar de tweede bedreiging voor de Nederlandse samenleving, dan zien we een antwoord dat precies haaks staat op het eerste. Niet angst voor polarisatie, maar angst voor de islam is hier dominant. Maar dat is nu juist een teken van polarisatie!

Natuurlijk, wie de Koran openslaat en die zonder deskundige gids leest, kan het gevoel hebben dat dit heilige boek vooral veroordelingen uitspreekt. Dat is echter in de Bijbel niet anders. En in de Koran staat ook het volgende, dat we eens kunnen proberen te begrijpen (de Koran is heel compact):

Wij hebben 'Isa, de zoon van Marjam in hun spoor laten volgen als bevestiger van wat er van de Taura voor zijn tijd al was. Wij gaven hem de Indjiel met een leidraad erin en een licht ter bevestiging van wat er van de Taura voor zijn tijd al was en als een leidraad en aansporing voor de godvrezenden.

Isa, de zoon van Marjam, is natuurlijk Jezus. Hier staat dat Jezus bevestigde wat er in de Torah (de Hebreeuwse Bijbel) staat. Dat is verrassend, want in het verleden hebben christenen nogal eens gedacht dat Jezus

Marcel Poorthuis is hoogleraar in de dialoog tussen de godsdiensten aan de Faculteit Katholieke Theologie van Tilburg University

radicaal brak met het "Oude Testament". Maar Jezus had maar één heilige Schrift, dat Aloude Testament. De Koran spreekt verder over Indjiel, Arabisch voor: evangelie. Die wordt hier leidraad en licht genoemd! In het vervolg wordt zelfs gezegd dat christenen moeten beslissen volgens wat ze in die Indjiel lezen. Nu is dat ook veel moslims wel wat al te positief, reden waarom die zeggen dat het hier gaat om een oorspronkelijk

foto: Eric van Teijlingen

evangelie dat anders zou zijn geweest dan de tekst die we nu hebben. Maar daarover zegt de Koran in dit geval helemaal geen woord! We moeten dus wel aannemen dat de Koran hier de christenen hartelijk als gelovigen aanspreekt.

Het zou goed zijn als de kerken het voortouw zouden nemen om meer begrip voor de islam te verspreiden. Dat zal ook de reden zijn dat onze goede paus Franciscus de theologieopleidingen heeft opgeroepen om grondige aandacht aan jodendom én aan islam te besteden. Zo kunnen christenen worden geholpen de polarisatie te overwinnen en om in een pluriforme samenleving hartelijk samen te leven, zonder angst, zonder onwetendheid, zonder vooroordeel. Een uitdaging voor onze theologieopleidingen! ■

‘Boom - roos - vis

De leesmethode van frater Mommers

vis

Natuurlijk denkt men bij leesmethoden aan leesplankjes, waarvan het ‘aap-noot-mies’ (1910) wel de bekendste is. Gemaakt door Mattheus Hoogeveen, schoolhoofd in Deventer met tekeningen van Cornelis Jetses. Deze methode werd op protestantse en openbare scholen veel gebruikt. Frater Euthymius Becker had vijf jaar eerder (1905) zijn ‘aap-roos-zeef’ ontwikkeld met tekeningen van J.B. van Gorp. Hoewel geen van de achttien woorden van zijn plankje ‘katholiek’ genoemd kunnen worden is het plankje van Becker bekend geworden als het ‘katholieke leesplankje’. Zijn trits van woorden klinkt direct door in het ‘boom-roos-vis’ van frater Caesarius Mommers.

“De leesmethode ‘Veilig leren lezen’ geldt al decennia als hoeksteen van het Nederlandse taalonderwijs.” Aldus een artikel in *Trouw* waarin de promotie op 19 februari 2019 van Sjak Rutten werd genoemd die in

zijn dissertatie inging op Caesarius Mommers als ‘de leesvader van Nederland’.

Meer dan 85 procent van de basisscholen in Nederland en Vlaanderen gebruiken ‘Veilig leren lezen’, ontstaan binnen de onderwijscongregaties van de Fraters van Tilburg om kinderen het geheim van het alfabetisch schrift te leren. Vijftig jaar gebruikt men nu deze methode al, uiteraard met de nodige aanpassingen tussentijds. Het voor deze methode zo kenmerkende ‘boom-roos-vis’ werd eerst gewijzigd in ‘maan-roos-vis’ en anno 2014

was van het drietal woorden alleen nog ‘vis’ over. Met deze zogeheten structuurwoorden leert een kind ontdekken dat woorden uit klanken bestaan en dat de letters van die woorden verwijzen naar die klanken. Frater dr. Caesarius ‘Caesar’ Mommers was de bedenker en hoofdauteur van deze methode. In de twintigste eeuw begon men kinderen niet langer als kleine volwassenen te beschouwen maar als personen met een eigen identiteit. Dit was mede bepalend voor de vernieuwingen binnen de leesmethodes.

In 1958 viel het laatste rooms-rode kabinet van Willem Drees en volgde paus Johannes XXIII de overleden Pius XII op. En op 1 juli deed frater Caesarius eindexamen MO-B pedagogiek. “Diezelfde avond kreeg hij van het congregatiebestuur opdracht een leesmethode te ontwikkelen waarvan hij de grondbeginselen in zijn scriptie al had beschreven. De geboorte van de methode ‘Veilig leren lezen’, zoals deze later zou heten, kan haast op het uur nauwkeurig bepaald worden.”

In 1960 zag de methode het licht. Tot zijn overlijden heeft hij aan verbeteringen gewerkt. Mommers analyseerde voor zijn examen zevenentwintig leesmethoden die na 1945 waren verschenen. De methode van Mommers was een combinatie van de zogeheten analytische-synthetische methode (bekend van ‘aap-noot-mies’), gericht op het leren lezen door klanken, en de globaal-methode, gericht op het inprenten van hele woorden en zinnen. Van 1966-1990 was hij wetenschappelijk

De eerste kافت van ‘Zo leren lezen’.

Frater Caesarius Mommers (1925-2007) in de klas.

Het belang van zowel mannelijke als vrouwelijke religieuzen voor het onderwijs is niet makkelijk te overdrijven

medewerker en universitair hoofd-docent aan de Katholieke Universiteit Nijmegen (onderwijskunde). Van 1960 tot in de jaren tachtig bepaalden de tekeningen van Toos Koedam (1924-2006) het gezicht van ‘Veilig leren lezen’.

Literatuur: A. Dujardin, ‘Wat is het succes van ‘boom-roos-vis’?, in: Trouw, 19 februari 2019 (pag. 9). En: G. Janssen, H. Lucas, Ik ben van boom-roos-vis, over leren lezen, Tilburg

Met dank aan: Trudy Gigengack, Olga van der Klooster, Sjak Rutten en Rien Vissers, archivaris Fraters CMM.

Het belang van zowel mannelijke als vrouwelijke religieuzen voor het onderwijs, zowel praktisch en theoretisch, zowel aan het gezonde kind als aan het gehandicapte kind, zowel in Nederland en Vlaanderen als overzee, is niet makkelijk te overdrijven. Veel van het werk van deze pioniers en basiswerkers leeft voort in bestaande methoden. Naar de credits zullen zij niet gevraagd hebben. ■

Michel Bakker

Een katholieke kerk is duidelijk herkenbaar, een altaar, een doopvont, banken en ramen (glas-in-lood of gebrandschilderd). We nemen u graag mee op een ontdekkingstocht door deze kerk, met voorwerpen uit diverse kerken kriskras uit ons bisdom.

1 Altaar

Het altaar is de centrale plaats in een kerk. Hier viert de priester de eucharistie. Veel kerken hebben een zogeheten hoogaltaar voorin (met het tabernakel) en het celebratiealtaar meer in het centrum.

2 Tabernakel

Een tabernakel is in het Oude Testament de tent van samenkomst, waar God huisde ten tijde van de veertigjarige woestijntocht naar het Beloofde land. In deze ruimte werden de stenen platen van de tien geboden bewaard. In de kerk worden in een tabernakel de geconsecreerde hosties bewaard, het heiligste der heilige.

3 Godslamp

Nabij ieder tabernakel brandt dag en nacht een speciale lamp, de godslamp. Hiermee wordt aangegeven dat er geconsecreerde hosties in het tabernakel worden bewaard, dat Christus aanwezig is.

4 Doopvont

De doopkapel bevindt zich achter in de kerk, nabij de ingang van de kerk. Dit om symbolisch uit te drukken dat men door de doop (als lid) in de Kerk komt. Want door de doop wordt men opgenomen in de Kerk, treedt men toe tot de geloofsgemeenschap.

5 Mariakapel

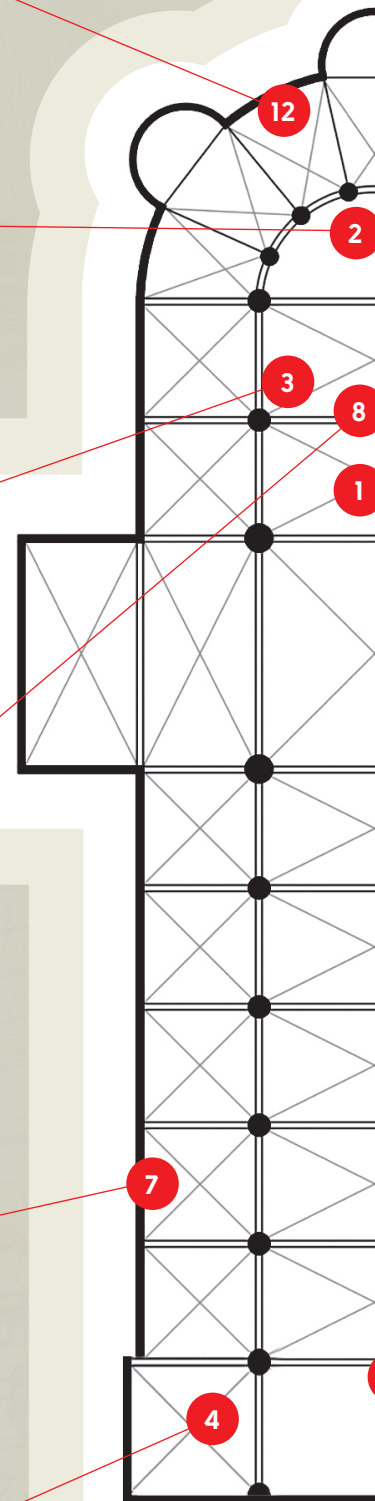
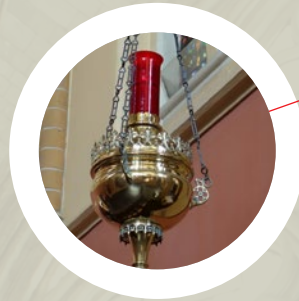
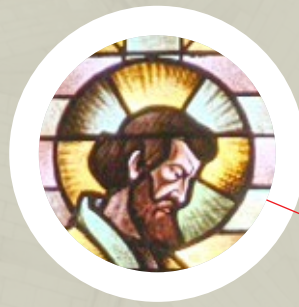
Voor Maria, de Moeder van de Heer, is altijd een aparte ruimte in een (katholieke) kerk. Vaak een eigen kapel voor een beeld of schilderij van de heilige Maagd. Maar ook ruimte voor bloemen en (veel) kaarsen.

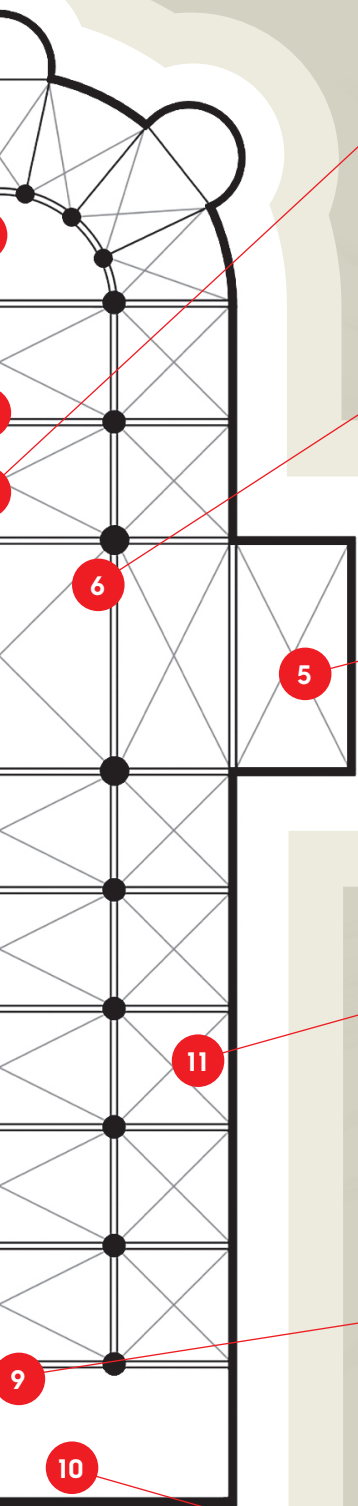
6 Preekstoel

Veel kerken hebben nog een preekstoel (hoewel vaak niet meer in gebruik). De preekstoel was zo ontworpen dat de preek (zonder microfoon) goed verstaanbaar was door de gelovigen in de kerk.

7 Kruisweg

In iedere (katholieke) kerk is een kruisweg aanwezig in de vorm van veertien staties. Een kruisweg is de weg die Jezus in Jeruzalem over de Via Dolorosa ging, van zijn veroordeling door Pilatus tot zijn kruisdood.

8 **Kruisbeeld**

Centraal in iedere kerk staat een kruisbeeld, met corpus. Het kruis is het teken waarmee we iedere viering beginnen en afsluiten. Het is het martelwerktuig waaraan Jezus stierf, maar het is ook de 'boom des levens' omdat de wereld door zijn kruisdood van zonden is verlost. Vandaar dat het centraal staat in een kerkgebouw.

11 **Biechtstoel**

Aan de zijkanten bevinden zich biechtstoelen. Het is een dubbele ruimte voor een biechteling en voor de priester om samen het sacrament van boete en verzoening te vieren in het vertrouwen dat God bereid is je (opnieuw) te vergeven. Vaak zijn biechtstoelen architectonisch in het gebouw maar buiten de kerk gesitueerd om aan te geven dat je als zondaar/biechteling (tijdelijk) 'buiten de Kerk, de gemeenschap, staat'.

9 **Orgel**

Een orgel is het traditionele muziekinstrument in een kerk. Het wordt gebruikt ter ondersteuning van de koren en de samenzang.

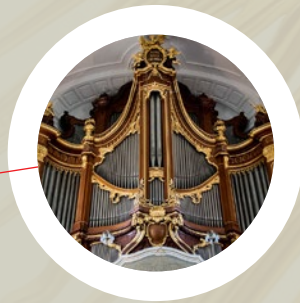

12 **Gebrandschilderde ramen**

Alle kerken hebben gebrandschilderde ramen of glas-in-loodramen. In dit type ramen worden diverse Bijbelse taferelen getoond, of kerkelijke onderwerpen als de sacramenten van de Kerk of heiligen. Omdat de ramen vaak groot zijn, zijn dit type ramen praktisch. Bovendien geven ze die specifieke kerkelijke sfeer aan het gebouw.

10 **Wijwater**

Over wijwater is een zegen uitgesproken. Het wordt bewaard in de wijwatersbakken bij de in-/uitgangen van de kerk, als ook in het wijwatersvat. Bij het binnenkomen (en verlaten) maken vele gelovigen een kruisteken met wijwater. Zo verbinden zij zich op dat moment met hun doopsel, ook als teken van hun verbondenheid met de kerkgemeenschap. Het wijwater in het wijwatersvat wordt door priester of diaken gebruikt om te besprenkelen, de gelovigen met Pasen of een overledene bij een uitvaart.

Met dank aan het gezamenlijke magazine van het bisdom Breda en Den Bosch, Hein-Jan van Ogtrop (foto's).

Een duurzame kerk

Bijna dagelijks horen we alarmerend nieuws over klimaatverandering en de opwarming van de aarde. Minder energieverbruik zou die opwarming kunnen tegengaan. Kerkgebouwen gebruiken veel energie en parochiebesturen vragen zich af wat daar aan te doen is. Charlotte Wentges is bouwtechnisch adviseur van ons bisdom. 'Oude, klamme lucht verwarmt slecht.'

In menige vergadering van parochiebesturen komt de vraag aan de orde of het energieverbruik van het kerkgebouw omlaag kan.

Een terechte vraag, zegt Charlotte Wentges, bouwtechnisch adviseur van ons bisdom, maar voordat je aan de slag gaat, is het goed om je huiswerk te doen. Want de regels en de mogelijkheden verschillen per regio, per parochie en per kerkgebouw. Ook de status van een gebouw is van belang; een rijksmonument is moeilijker te voorzien van zonnepanelen dan een schoenendoosmodel uit 1970. Van belang is ook de vitaliteit van de parochie: ga je nog investeren in 150 zonnepanelen als je weet dat het gebouw over enkele jaren niet meer als kerk zal worden gebruikt?

Verder is het nuttig om eerst te kijken naar besparingsmogelijkheden die niet veel kosten. Denk aan een beter stookgedrag. "Het is belangrijk om dat gedrag in kaart te brengen, om een plan te hebben: wanneer heb ik welke warmte nodig en hoe doe je dat? Er zijn adviseurs die door technische berekeningen kunnen bepalen wat de meest efficiënte manier van verwarmen is. En: laat het niet afkoelen tot acht graden, waarbij dan op zondagochtend om zes uur de kachel op volle kracht gaat

om achttien graden te hebben als de viering begint. Zorg voor een basiswarmte van veertien à vijftien graden; dat is ook veel beter voor het orgel."

Een rijksmonument is moeilijker te voorzien van zonnepanelen dan een schoenendoosmodel

Ramen open

Denk aan ventileren. "Mensen zijn panisch voor ventileren - 'dan wordt het koud,' zeggen ze, want ze associëren ventilatie met tocht. Maar dat zijn heel verschillende dingen. Oude, klamme lucht verwarmt slecht. Je moet verse lucht hebben; met een goede luchtcirculatie gaat de warmte beter door het gebouw heen. Koude lucht van buiten laat zich sneller verwarmen; het voelt dan veel sneller aangenaam aan. Vroeger als de kinderen 's morgen de deur uit waren, dan zette moeder-de-vrouw boven even alle ramen open om door te luchten; daarna was het makkelijker om de kamers te verwarmen."

Het bisdom werkt samen met het onafhankelijke adviesbureau Niag; dat doet tegen gereduceerd tarief een eerste scan. Daarna kan de parochie zelf een installateur inschakelen waarmee men gewend is te werken, of het Niag om advies vragen. Contactpersoon: Arthur van Wijk (a.van.wijk@niag.nl).

Zon en licht

Verlichting is zeker ook een thema. Omschakelen naar led-verlichting gebeurt al vaak. Soms worden de dimmers niet vervangen om kosten te besparen. Dat is onverstandig, zegt Wentges, want gebruik van oude dimmers verkort de levensduur van de led-verlichting, terwijl die lange levensduur juist een argument is voor aanschaf van de duurdere lampen.

Zonnepanelen kunnen een goed idee zijn. "Check wel eerst of de kapconstructie dat aankan; het is immers een toevoeging aan het gewicht. Een plat dak uit de jaren vijftig is daar vaak niet geschikt voor. Aanpassing vergt een extra investering, dus dat moet je in de afweging meenemen. Check in een vroeg stadium bij de gemeente of het mag; dat kan afhangen van de zichtbaarheid van het gebouw. En: hoe ziet het dak eruit? Wordt het heel onrustig? Heb je vijftien dakkapellen en moeten die panelen daar dan nog tussen?"

Of isolatie een optie is, hangt erg van het gebouw af. "Bij een houten gewelf kun je er best een isolatiedeken overheen leggen om de warmte langer binnen te houden. Bij kerken die de afgelopen 25 jaar zijn gerestaureerd, is zoiets meestal al gebeurd. Ventilatoren zijn ook een optie. Warmte stijgt op; een ventilator koelt af en dat verzwaart de lucht, en zo komt de warme lucht lager te hangen. Isolerende beglazing aan de buitenkant zou kunnen, ook bij glas in lood-ramen: dat is een manier om ze te beschermen; soms wordt daar subsidie voor gegeven."

Open de deuren

Kerkdeuren mogen best openstaan, maar zorg dan wel voor een tochtportaal. "Dat kost al gauw meer dan tienduizend euro dus dan moet de parochie bij het bisdom

een machtiging aanvragen, maar het is een investering waar we achter kunnen staan."

Een nieuwe cv-installatie? "Prima, als die op is, dan is die op. Maar kijk dan wel naar het soort installatie, en naar de levensvatbaarheid van de parochie - is misschien nog één keer groot onderhoud beter?" Warmtepompen lijken interessant want die maken gebruik van de gratis warmte van de aarde: koud water gaat de aarde in, wordt daar vanzelf opgewarmd en wordt dan weer op-

gepompt. "Voor een kleine woonwijk kan dat interessant zijn omdat de bewoners de investering kunnen dragen, maar voor een kerk is het te duur." Vloerverwarming dan? "Dat is nogal een investering. Nu in Limmen, bij de renovatie na de brand, doen we het wel; daar was de hele installatie kapot en moest er toch al veel gebeuren." Wentges heeft nog een suggestie die niet meteen goed is voor het eigen kerkgebouw, maar wel bijdraagt aan een duurzame energievoorziening in het algemeen: de parochie kan overstappen op groene stroom. Bijvoorbeeld via het inkoopcollectief Energie voor Kerken, dat inkoop bij Greenchoice.

Heb je vijftien dakkapellen en moeten die zonnepanelen daar dan nog tussen?

Technisch is er veel mogelijk, besluit Wentges, maar het gaat ook om een paar simpele regels die we kennen van vroeger. "Als je een vertrek verlaat, dan zet je de verwarming laag, doe je de verlichting uit en sluit je de deuren. Net als thuis." ■

Jim Schilder

Charlotte Wentges
(cwentges@bisdomhaarlem-amsterdam.nl)
is werkzaam bij het bisdom.

Denk je erover priester te worden?

Kijk eens op www.willibrordseminarie.nl of kom langs in Heiloo!

GROOTSEMINARIE ST. WILLIBRORD
Hoogeweg 65, 1851 PJ Heiloo
T 072 505 1288
www.willibrordseminarie.nl

Wilt u de priesteropleiding steunen?
Uw gift is zeer welkom op rek.nr.
NL64 INGB 000 000 5464
t.n.v. Het Grootseminarie

ENERGIE VOOR KERKEN

hellemans
ENERGY CONSULTANCY
uw energiemanager

Bedankt voor uw deelname!

Ruim 3.500 kerken en kloosters doen al zes jaar mee met het inkoopcollectief Energie Voor Kerken.

Dankzij uw deelname kopen we gezamenlijk voordelig groene energie in bij Greenchoice, de huidige energieleverancier van het collectief.

Uw voordelen

- Scherpe groene energietarieven voor elektriciteit en gas
- Uitstekende contractvoorwaarden
- Transparante dienstverlening
- Optimale persoonlijke service

Ook interesse?

U kunt maandelijks instappen in het collectief. Kijk voor meer informatie op www.energievoorkerken.nl of neem contact op met Casja Hoogendoorn van Hellemans Consultancy: 030 767 01 21 / hoogendoorn@hellemansconsultancy.nl

Het collectief Energie Voor Kerken is een initiatief van CIO-K in samenwerking met energie adviesbureau Hellemans Consultancy.

Monumentenwacht

NOORD-HOLLAND

Bouwadvies

GROOT HOLLAND

U wilt het beste voor uw pand, of u nu eigenaar bent of beheerder. Wij willen u graag bij deze klus bijstaan. Door bouwkundige inspecties en adviezen, maar ook bij het begeleiden van de uitvoering van onderhouds-, verbouwings- en restauratieplannen helpen wij u uw monument in stand te houden. Ook voor subsidieaanvragen en de beoordeling van offertes en prijsopgaven kunt u een beroep op ons doen.

Wilt u meer weten, kijk dan op www.monumentenwachtnoordholland.nl of mail ons info@monumentenwachtnoordholland.nl of info@bouwadviesgrootdland.nl. Heeft u nog vragen? Bel dan 075 6474588 Koetserstraat 3, 1531 NX Wormer Postbus 79, 1520 AB Wormerveer

UITVAARTVERZORGING A. DE JONG

sinds 1966 een vertrouwd gezicht voor een uitvaart vanuit het bisdom

persoonlijke begeleiding vanuit een familiebedrijf

Alle persoonlijke en rituele wensen zijn mogelijk

voor vrijblijvende inlichtingen: tel.: (020) 676 13 37

Cliostraat 42, 1077 KJ Amsterdam
Sloterweg 1184, 1066 CV Amsterdam
dejong@uitvaart.nl

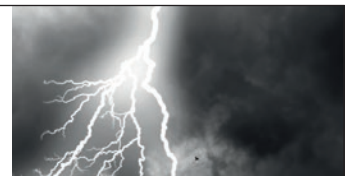
www.uitvaartcentrum.amsterdam

JULES GOOSSENS
BLIKSEMBEVEILIGING

Duurzaam veilig tegen elektrische verschijnselen

T +31 (0)416 762 620
W www.julesgoossens.nl

BLIKSEMBEVEILIGING
AARDINGSSYSTEMEN
OVERSPANNINGSBEVEILIGING
NEN3140
EMC/ESD
EXPLOSIEVEILIGHEID (ATEX)
KATHODISCHE BESCHERMING

500 jaar Maria op de Keins

1519-2019

Elke week worden er een kleine duizend kaarsen opgestoken in de Mariakapel op de Keins. Sommige bezoekers schrijven hun bede op, hun lief en leed delend met Maria: “Vooral mijn papa en mama dat zij bij elkaar blijven. Maria, bedankt voor mijn opa, hij is weer beter. We bidden voor een vriendin die in coma ligt. Maria veel dank, mijn kanker is weg. Ik wil bidden voor het slagen van mijn tentamen en goede punten te scoren.” De kapel bestaat dit jaar 500 jaar.

De Keins kapel staat ten noorden van Schagen, wat verscholen achter bomen en struikgewas, in een bocht van de Westfriese Omringdijk te midden van een enkeltal boerderijen en woningen. Samen vormen zij het buurtschap de Keins. Deze naam Keins komt van 'kin', dat kreek betekent. Een andere naamsverklaring zegt dat het is afgeleid van 'kinheim', dit betekent: koninklijk heem. In de vijftiende eeuw bestond de omgeving van de Keins uit ondiepten, moeras en kreken (restanten van vroegere dijkdoorbraken). Dit stond in verbinding met de Wielen.

Het wonderlijke beeldje

De terpen in Schagen werden aangelegd in de late middeleeuwen, vanwege de wateroverlast die in dit gebied groot was. Deze overlast werd niet alleen veroorzaakt door de maaiveldvaling als gevolg van de ontginningen, maar ook door het zeewater, dat via het Zijper zeegat, ten westen van het gebied tussen de strandwallen door naar het achterland stroomde. De aanleg van de Westfriese Omringdijk was noodzakelijk. Tegen deze dijk klotste het zeewater van de Waddenzee en het Zijper zeegat. Bij een zware storm in 1509 (de zogenaamde Sint-Gallusvloed) belandde het Portugees handelsschip Adriana op de kust. Het schip brak en het boegbeeld,

Foto kapel: Hans van Kampen

Bij bodem- onderzoek kwamen devotie- beeldjes, Maria- medailles, stukjes rozenkrans te voorschijn

een beeld van de heilige Maria met het Kindje Jezus op de arm, dreef naar het slibbige zand van de Keijnse op het noordelijkste puntje van de dijk. Het verhaal gaat dat jutters op het geluid van een huilend kind afgingen en het beeld uiteindelijk vonden. Het beeld werd schoongemaakt in het water van de put op de Keins, waaraan sindsdien genezende kracht is toegekend voor mens en vee. Dit mirakel bracht vele mensen in beweging: Maria op de Keins werd een drukbezocht bedevaartsoord.

Eerste kapel in 1519 gebouwd

Vanaf 1509, na de vondst door de jutters, werd provisorisch een houten huisje gebouwd waar het beeld van Maria met Kindje Jezus geplaatst werd. In 1519 liet Josina van Beieren, Vrouwe van Schagen en kleindochter van de Graaf van Holland, op de Keins een stenen kapel bouwen met drie traveeën (ramen) en een erealtaar voor het wonderbeeld van Maria. De kapel werd in oktober 1519 door de pastoor van Schagen, Garbrand Corneliszn., gewijd. In de mei- en oktobermaanden werden processies gehouden van de parochiekerk van Schagen naar de Mariakapel op de Keins.

Kapel afgebroken tijdens Reformatie

De aantrekkingskracht van deze 'Roomse' plek ergerde de voormalig watergeus en calvinistisch burgemeester van Schagen Taetz Gerritz dusdanig, dat hij de kapel in 1586 tot de grond toe laat afbreken. Het Mariabeeld wordt voortijdig in veiligheid gebracht en lijkt sindsdien verdwenen. Tot in 1930 bij werkzaamheden in de Wieringer-

meer een beeld gevonden wordt dat heel goed het echte Mariabeeld kan zijn. Museaal onderzoek dateerde het beeld rond 1475 en het bevatte uitzonderlijk veel zoutkristallen. Dit kostbare Mariabeeld staat sinds 1997 in het Westfries Museum in Hoorn.

In 1996 is op de Keins archeologisch bodemonderzoek verricht; daar kwamen aardewerk, veel gespjes, kleine devotiebeeldjes, Mariamedailles, stukjes rozenkrans en de klepel van de voormalige kapel te voorschijn.

Een nieuwe kapel

In 1924 kocht de parochie het stuk grond waarop ooit de Mariakapel en de waterput gestaan hadden en in Mariajaar 1954 liet pastoor H. Brouwer er met toestemming van de toenmalige bisschop van Haarlem een nieuwe kapel bouwen. De nieuwe kapel met eveneens drie ramen is gebouwd door aannemersbedrijf Overtoom uit Schagen; het Mariabeeld dat nu in de kapel staat is gemaakt door Jules Rummens van een kunstelier uit Beesel. In 1956 wijdde pastoor Brouwer de nieuwe kapel in. Deze kapel is nog altijd een begrip voor zeer velen die bij Maria steun en stilte zoeken. ■

Hans van Kampen

Op de koorzolder van de Sint Christoforuskerk (Gedempte Gracht 64, Schagen) is een tentoonstelling te bezichtigen van de kapel van de Keins en de Mariadevotie aldaar. Info: www.rkkerkschagen.nl/mariakapel-de-keins

Leo Fijen is hoofd levensbeschouwing KRO-NCRV en directeur van uitgeverij Adveniat

Wie iemand meevraagt naar de kerk, nodigt haar of hem uit om in het hart van ons

geloof te kijken en daardoor het eigen hart te laten raken. Aan het woord is Erik Borgman, bevlogen theoloog die zegt waar het op staat en zo de Kerkproeverij van het laatste weekend van september in het juiste perspectief plaatst. Want dan doen de kerken van alle denominaties de deuren open om mensen uit te nodigen en welkom te heten. Dat is een initiatief dat is overgewaaid uit Engeland en daar een nieuwe dimensie aan de kerk heeft toegevoegd. Eind september gaat het voor de derde keer gebeuren, in Nederland. Weer doen alle kerken mee. Maar ik zie nog steeds geen beweging als in Engeland ontstaan. In Nederland groeit het enthousiasme wel, maar is het best moeilijk om met veel meer kerken aan de weg de timmeren. Ik vraag me af hoe dat komt.

Daarom was ik in april bij de lezing die Erik Borgman hield op de startmiddag voor deze Kerkproeverij. Zeker zo'n 150 vertegenwoordigers van kerken uit het hele land waren samengekomen om door deze katholieke theoloog van de Universiteit van Tilburg geïnspireerd te worden. Dat deed hij zeker, maar wel anders dan de meeste toehoorders verwacht hadden. Borgman ging terug naar de meest wezenlijke vraag: wat is Kerk en doen we in de liturgie nog wat we moeten doen als we buitenstaanders uitnodigen? Verwijzen we voldoende naar de meest fundamentele functie van Kerk? We zijn er niet voor ons zelf, nee, we willen als Kerk toch vooral een plaats zijn die verwijst naar Gods aanwezigheid. En als we mensen uitnodigen, dan willen we dat deze mensen het mysterie van Gods aanwezigheid ook echt ervaren. Want het kerkgebouw is een heilige plek waar we ons geloof vieren. Zo is het ooit begonnen in Engeland met Michael Harvey, zo gaat Erik Borgman door in zijn spoor.

Ik heb de laatste jaren veel gehoord over de toekomst van de Kerk, maar ik heb zelden zo helder horen uitleggen wat het betekent Kerk te zijn en de liturgie te vieren. We draaien daar als kerken met al onze organisatorische zorgen te vaak om heen. En we kunnen daarom niet meer het enthousiasme opbrengen voor weer een nieuw initiatief. In die zin is het een grote vreugde dat Erik Borgman zijn verhaal op papier heeft gezet en in een klein boekje vorm heeft gegeven. Ik durf zelfs te zeggen dat dit boekje niet alleen heel goed bruikbaar is voor

Erik Borgman laat ons inspirerend proeven van de kerk

buitenstaanders, maar ook van toegevoegde waarde is voor alle vrijwilligers die onze kerk overeind houden. Weten zij nog wel waarom zij dat doen? Is dat uit eigen belang? Of gebeurt het vanuit de meest wezenlijke opdracht van de Kerk: de kerk is het huis waar wij mogen weten dat God naar ons toekomt, waar we gekend worden om wie we zijn en ten diepste bemind worden, waar we thuishoeren bij God. Dit gebeurt allemaal in de liturgie. Die wordt door Erik Borgman op een verrassend inspirerende wijze toegelicht aan de hand van een viering in een gemiddelde kerk. Daarom zeg ik tegen alle kerken: doe mee aan Kerkproeverij en geef dit boekje aan de gasten. En daarom schrijf ik aan alle vrijwilligers: lees dit boekje en ervaar weer waarom we katholiek zijn. ■

Dit is het hart. Over het proeven van de kerk

Erik Borgman | ISBN 9789493161054

www.adveniat.nl | € 2,00

Help...! Eerste hulp bij het lezen van de Bijbel

Begin je nu op pagina 1, bij Genesis. Of begin je bij de geboorte van Jezus in een van de evangeliën. Kun je gewoon een pagina uitkiezen en daar beginnen met lezen? Veel mensen geven aan dat het lezen van de Bijbel moeilijk is. Vele stukken lijken onbegrijpelijk of nogal zwaar. Een persoonlijke omgang met de teksten is ook niet vanzelfsprekend. Toch zijn mensen nieuwsgierig om meer over de Bijbel te weten te komen. Dit boek biedt een eerste hulp bij Bijbellezen voor wie echt weinig over de Bijbel weet. De auteur neemt je op een onderhoudende wijze mee en laat je speels kennismaken met de Bijbelse boeken. Hij toont de lezer wat Bijbelse teksten vandaag kunnen betekenen. Dit boek is heel goed bruikbaar voor persoonlijk Bijbellezen als ook voor (parochiële) Bijbelgroepen. ■

Bijbellezen voor beginners | Christian Schramm | ISBN 9789089723574
www.berneboek.com | € 14,50

Help...! Eerste hulp bij katholieke begrippen

Wat..?! Wat betekent dat? Dat je 'van 't houtje bent'? Of 'limbo', of 'pixus'? En wat is het verschil tussen een bisschop en een aartsbisschop? Je hoort de begrippen en sommige ken je ook. Maar wat als je nieuw bent, net 'van 't houtje' geworden? Dit boek helpt je door allerlei christelijke en vooral katholieke begrippen uit te leggen. Voor iedereen, katholiek of niet, een handig naslagwerk. ■

Eerste hulp bij katholieke begrippen | Eric van den Berg e.a. | ISBN 9789089723239
www.bernemedia.com | € 16,90

Geef voor je kerk

**Geef voor je kerk.
Zodat jouw kerk kan
geven aan anderen.**

Actie
Kerkebalans

2019

Geloof, geld en gebed

In 1919 schreef paus Benedictus XV een baanbrekend document over missie in de wereld. Voor paus Franciscus is de honderdste verjaardag daarvan aanleiding om oktober uit te roepen tot een 'buitengewone wereldmissiemaand'. Christophe Sevenster van Missio Nederland vertelt waar zending tegenwoordig over gaat – in verre landen, én dichtbij.

Christophe Sevenster: Het document *Maximum illud* van paus Benedictus XV verscheen kort na de Eerste Wereldoorlog. Door die oorlog had de missie een enorme knauw gekregen. Er waren veel minder mannen beschikbaar om uit te zenden. En landen waren druk geweest met oorlog voeren en hadden daar hun geld aan besteed. Om de missie weer op gang te krijgen zocht paus Benedictus XV de oplossing in het sterk maken van de Kerk ter plekke, onder meer door de plaatselijke bevolking op te leiden. De paus wilde een eind maken aan de oude kolonialistische houding van blank versus zwart en noord versus zuid. Een ontkoppeling van geld en geloof, zou je kunnen zeggen; economische en militaire belangen mochten niet langer worden verweven met religie. Hij wilde de plaatselijke bevolking ondersteunen, en gaf daarmee indirect aan dat er voor racisme in de Kerk geen plaats is. Onder de opvolgers van Benedictus XV zijn veel inheemse priesters opgeleid en gewijd, ook bisschoppen. Pius

Oktober
2019

XII creëerde ook kardinalen uit die landen. Het document *Ad gentes* van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) stelt nog eens dat missie het wezen van de Kerk is, en doet dat met een duidelijke theologische onderbouwing. De missie op aarde is een uitvloeisel van de zending van de Zoon door de Vader, en de zending van de Geest door de Vader en de Zoon. Daarbij krijgt de Kerk de taak om het licht van de wereld te zijn en de missie voort te zetten. Bij de missie staan de sacramenten in het middelpunt, en dus de eucharistie. Het gaat om het namens Jezus Christus aanbieden van zijn vriendschap in de verkondiging van het woord en in de sacramenten. De vriendschap wordt ook gevoed dankzij zijn werkelijke tegenwoordigheid in de eucharistie.

Missio

Missio zorgt voor onderwijs aan priesters, catechisten, zusters en andere gelovigen. We steunen seminaries en andere opleidingsinstituten. We steunen de opbouw van lokale kerkgemeenschappen, en bieden hulp aan kinderen in nood door die onderdak, eten en onderwijs te geven. Het gaat om praktische en pastorale zorg. Sinds de jaren zestig zijn veel organisaties richting ontwikkelingshulp gegaan en kwamen vaak los van de Kerk te staan. Bij Missio gaat nu de aandacht in de eerste plaats uit naar opleidingen van de geestelijkheid zodat de sacramenten kunnen worden toegediend en men werkelijk gemeenschap kan vormen in de eucharistie – dat is waardoor de Kerk Kerk wordt. Missie en eucharistie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het gaat om vriendschap met Christus in de eucharistie, met de directe gemeenschap en van daaruit met de hele wereld. Materiële hulp is natuurlijk vaak hard nodig en gelukkig zijn er veel organisaties die zich daarmee bezighouden, maar het is zeker zo belangrijk mensen in staat te stellen zich geestelijk sterk te maken – men leeft niet bij brood alleen. We steunen niet alleen oudere maar ook nieuwe gemeenschappen die bijvoorbeeld de Mis moeten vieren

Speciaal gebed voor de Buitengewone Wereldmissiemaand:

Hemelse Vader

Toen uw enige Zoon Jezus Christus
opstond uit de doden
zond Hij zijn leerlingen uit
om “alle volken tot leerling te maken”.
Daaraan herinnert U ook ons door het doopsel:
wij delen allemaal in de missie van de Kerk.

Sterk ons met de gaven van de Geest,
zodat wij dapper en onvermoeibaar
blijven getuigen van het evangelie.
Zo kan de Kerk haar opdracht
die nog lang niet voltooid is,
nieuwe uitdrukkingen geven
die leven en licht brengen in onze wereld.

Help ons om de reddende liefde;
en de genade van Jezus
tastbaar te maken voor alle mensen.
Dat vragen wij U in naam van Jezus Christus,
die met U leeft en heerst,
in eenheid met de heilige Geest,
nu en tot in eeuwigheid. Amen.

Wat is jouw missie?

**WERELD
MISSIE
MAAND**
oktober 2019

Geef voor
Noordoost-India

Rekeningnummer
NL65 INGB 0000 0015 66

missio.nl

in een lemen hutje bij iemand thuis. Die kunnen we helpen bij het verkrijgen van een gebouw dat enigszins op een kerk lijkt. Op het kantoor in Rome van de pauselijke missiewerken worden de hulpvragen en de middelen geïnventariseerd, en wordt bekeken waar de middelen het beste kunnen worden ingezet. In vrijwel alle landen is er een kantoor van Missio. Het kantoor in Nederland heeft twee opdrachten: het bevorderen van het missionair bewustzijn onder katholieken in Nederland, en het vergaren van middelen ter ondersteuning van de armste bisdommen in de wereld. In Nederland is veel geld en weinig geloof, en ginds is het andersom.

Nieuwe evangelisatie

Om echt wereldkerk te zijn moeten we proberen het geloofsenthousiasme van daar naar hier over te brengen, en de geloofsgemeenschappen daar materieel te steunen. Door te geven missioneer je jezelf en je omgeving. Als mensen wat lauw zijn in het geloof ("ach, het gaat wel, we gaan zo nu en dan eens naar de kerk") dan kunnen ze daar zelf wat aan doen door hun blik te verruimen en een bijdrage te leveren. Men kan een priesterstudent in het buitenland 'adopteren' voor 540 euro per jaar; je weet dan ook wie het is en kunt met de student corresponderen.

Missio probeert ook in Nederland iets aan zending te doen. We willen missie weer meer laten zien als een zaak van geloof en van de wereldkerk. Veel katholieken hier denken dat de Kerk een aflopende zaak is, maar als je naar de rest van de wereld kijkt, krijg je een heel ander beeld. Op deze manier willen wij onze bijdrage gaan leveren aan wat wordt genoemd de 'nieuwe evangelisatie', waarvoor in de afgelopen decennia minder aandacht is geweest. We hebben contact met het Centrum voor Parochiespiritualiteit in Nijmegen om te kijken of we op dit gebied iets kunnen doen. Ook willen we het Driekoningen-zingen nieuw leven inblazen: dan gaan kinderen langs de huizen, zingen een lied en krijgen daar geld voor. In Duitsland wordt daarmee zestig miljoen euro per jaar opgehaald. In Zwitserland zijn ze er een jaar of acht geleden mee begonnen en nu is het hun grootste inkomstenbron.

Hoe verder

Hoe het verder gaat, weten we niet - de Geest waait waarheen Hij wil. Ja, het zou kunnen dat we in Nederland over dertig jaar nog maar zestig kerken hebben, maar dat die wel stampvol zitten. Misschien ontstaan

Velen hier denken dat de Kerk een aflopende zaak is, maar als je naar de rest van de wereld kijkt, krijg je een ander beeld.

er ook nieuwe vormen van samenkomsten. Denk aan eucharistische aanbidding die je nu ziet op allerlei plaatsen - daar hoeft niet altijd een priester bij te zijn. We willen ook meer aandacht geven aan het gebed voor de missie; dat zouden we heel goed kunnen doen in samenhang met aanbidding van de eucharistie, bij uitstek sacrament van eenheid en universaliteit.

Ik vind het fascinerend om te zien dat aanbidding een nieuwe vaart heeft gekregen. Als je dat twintig jaar geleden had voorspeld, dan was je voor gek verklaard; aanbidding was immers net als de biecht verleden tijd. Maar het gebeurt. Kennelijk sluit het aan bij een bepaald verlangen. Ik denk ook dat er veel bekeeringen door plaatsvinden - als dat geen missie is... ■

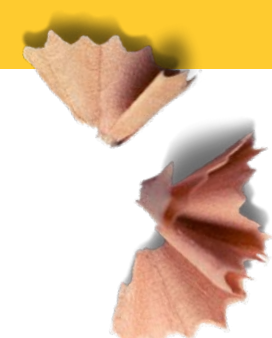
Jim Schilder

Het thema van de Buitengewone wereldmissiemaand is 'Gedoopt en gezonden: de Kerk van Christus op missie in de wereld'. Meer info: www.missio.nl

1		2	3	4	5		6
		7					
8	9		10			11	
12		13			14		
15					16		
17			18	19		20	
		21			22		
23							

De oplossing van de kruiswoordpuzzel in het zomernummer was een bekend citaat van de H. Augustinus:

U spoort de mensen aan dat zij er hun grootste vreugde in vinden om U te loven. Want U hebt ons gemaakt voor U en onrustig is ons hart totdat het rust vindt in U.

De winnaars van de kruiswoordpuzzel in het zomernummer zijn:

- dhr. J. Min (Bergen)
- mw. G.M.C. Kerssens-Pot (Wormerveer)
- mw. Van Straaten (Heerhugowaard)
- L. Kamp (Heyhuysen)
- mw. T. Andriessen (Ouderkerk a/d Amstel)
- mw. E. Kalwij (Hoofddorp)
- E.M.C. Steur (Opmeer)
- M.W.A. Blankennagel (Amsterdam)
- C.J. Smit (Amsterdam)
- mw. A.H. Hoes (Castricum)

Horizontaal

- 1** Al vierend ongeldig worden
- 7** Strijd in de tenten?
- 8** Jongen van de overheid? Kon je vroeger mee betalen
- 10** Uitkering zonder wee is gelijk beneden
- 11** Deze druk heerst in de computer?
- 12** Die lok is niet van hem
- 15** Adviesorgaan in de ochtend, wat een liefde!
- 16** Kan alleen als het glad is
- 17** Gaan de Fransen zingen?
- 18** In Frankrijk is hij ter plaatse
- 20** Geen geheimzinnig transport
- 21** Tin bij laag water in de snavel?
- 23** Dat naaigerei ziet er keurig uit

Verticaal

- 1** Vertellingen terugvorderen?
- 2** Paaps
- 3** Elke 12 maanden een nieuw sieraad?
- 4** 's Morgens is het goed? Ik denk het niet!
- 5** Deze vader heeft het antwoord betaald
- 6** Vorm van voortgezet onderwijs?
- 9** Moeder van 2 kinderen
- 11** In de naam van deze school zit nog 'n school
- 13** Gelijk beneden
- 14** Bodem van de staat?
- 19** Te midden van alle anderen valt zo'n Bijbelse vrouw toch op
- 21** De heilige moet stil zijn
- 22** Koud!

Stuur uw oplossing van deze puzzel vóór 1 oktober 2019 naar:
SamenKerk, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem.
 Of naar: samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Waar je ook bent in Nederland, in elke dorp of stad staat wel een kerk. Eigen aan een kerk, katholiek of niet, is dat deze één of meerdere klokken heeft. De kerkklok vormt de verbinding tussen hemel en aarde. Ze roept de mens op tot gebed, de viering van de liturgie.

Met klokken bedoelen we nu niet de klok waarop de tijd staat aangegeven, maar de luidklok. Deze hebben altijd een naam, vaak vernoemd naar een heilige. De heilige laat van zich

horen! Klokken worden gezegend, opdat hun geluid heilig en gezegend mag zijn. De klokken kunnen trouwens op twee manieren hangen: op een kruk-as of een recht-as. Een kruk-as lijkt ook een beetje op een kruk, vandaar de naam. Daarbij kan de klok sneller luiden, en vliegt de klepel ook mee. Kortom: een veel vrolijker geluid, waarbij er wel meer wordt gevraagd van de torenconstructie omdat er daar veel meer krachten op komen.

Een klok vertelt

De klokken van een kerk zijn de directe communicatiemiddelen van een kerk met een dorp of stad. Omdat de boodschappen kunnen verschillen heeft een kerk meestal meer dan één klok. Als iemand in het dorp of de stad is overleden, dan kan je ervoor kiezen om de lichtste luidklok te laten luiden op een vastgestelde tijdstip.

Of dit nou de beste keuze is, is echter de vraag. Want zo'n licht luidklokje klinkt juist vrolijk, terwijl het overlijden van iemand iets droevigs is. Daarom is het passender als in die situatie, de zwaarste klok, vaak de dodenklok genaamd, wordt geluid. Ook voorafgaand en na afloop van een uitvaart is het passend om de dodenklok te laten luiden. Bij een huwelijksviering behoren alle klokken te luiden, tot de bruid is gearriveerd. En zeker ook wanneer ze samen de kerk verlaten, want dat is feest!

Een kerk heeft niet alleen te maken met gebeurtenissen, maar ook met verschillende tijden, zoals de vastentijd, de adventstijd, de kersttijd en de paastijd, maar ook de tijd door het jaar. Iedere tijd heeft zijn eigen kleur. Het is juist mooi en passend als dit doorklinkt in het luiden van de klokken. In de vastentijd is het veel geschikter om zwaardere klokken te luiden, met advent de wat vrolijkere maar toch ook sobere lichte klok, terwijl met Pasen en Kerstmis het passend is om alle klokken te laten klinken. Zo zal men in het dorp of de stad bij het luiden van de klokken herinnerd worden aan de stemming van de Kerk. Men hoort dan de klok, denkt aan de kerk, en ook aan God...

Laat de klokken luiden

De klokken verdienen het om geluid te worden; niet een minuutje, nee, gewoon, vijf minuten of meer, afhankelijk van de gelegenheid. Een luidschema is daarom voor elke kerk een goed initiatief. Dat kun je laten maken door samen te luisteren naar diverse klokcombinaties, om zo te bepalen welke geschikt is voor welke tijd en

gelegenheid. Opdat het de mensen mag verwonderen en uitnodigen om naar de kerk te komen. ■

Anton Goos

Katholieke klokken- en orgelraad: www.kkor.nl

Feestelijke studiedag over parochie vernieuwing

Op vrijdag 27 september organiseert het bisdom in het Diocesaan Heiligdom te Heiloo een studiedag over parochievernieuwing. Twee boeken vorig jaar verschenen boeken 'Rebuilt' en 'Als God renoveert' staan die dag centraal. Parochies zoeken naar wegen van vernieuwing. Hoe kunnen we samen het geloof blijven beleven en doorgeven? Durven uitkomen voor ons geloof is niet altijd eenvoudig. Hoe doen we dat, wat vertellen we dan en is er echt belangstelling voor. Er zijn parochies en bewegingen die hier al ervaring mee hebben. Deze dag is bedoeld om vanuit die ervaringen andere parochies op weg te helpen.

Voor wie

De bisschoppen nodigen allen die werkzaam zijn in het pastoraat, alsmede besturen en kernvrijwilligers uit om deze dag bij te wonen. De dag wordt georganiseerd in samenwerking met het Katholiek Alpha Centrum, dat zich al twintig jaar inzet voor pre-catechese en nieuwe evangelisatie.

Globale programma

Het algemene deel van de dag begint om 11.00 uur in het Julianaklooster (inloop vanaf 10.30 uur) en eindigt om 15.00 uur met een viering in de grote bedevaartskapel van het heiligdom. De afsluitende feestelijke eucharistieviering staat in het teken van het veertigjarig priesterfeest van onze bisschop-coadjutor, mgr. Jan Hendriks. Er zijn aan de dag geen kosten verbonden. ■

Datum: vrijdag 27 september 2019

Aanvang: 11.00 uur (inloop vanaf 10.30 uur)

Om 15.00 uur feestelijke eucharistieviering met aansluitend receptie

Locatie: Julianaklooster, Hoogeweg 65, 1851 PJ Heiloo

Aanmelden: info@olvternood.nl

Een greep uit de activiteiten en agenda van de beide bisschoppen. Meer op de website van het bisdom www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl en op www.arsacal.nl.

Op 13 augustus bracht mgr. Jos Punt een bezoek aan de Abdij St. Benedictusberg te Vaals voor een ontmoeting met Abt Lenglet o.s.b.

Op 23 augustus bezocht mgr. Jan Hendriks de seminaristen van Redemptoris Mater (Nieuwe Niedorp) in het kader van hun verdere opleiding.

De beide bisschoppen vergaderen op 17 september met de leden van de Diocesane Pastorale Raad.

Op 27 september vindt in Heiloo een studiedag plaats rond parochievernieuwing, waar beide bisschoppen bij aanwezig zijn.

Op 1 oktober zit mgr. Hendriks een rondetafelgesprek voor bestemd voor schoolleiders rondom het thema van de pauselijke encycliciek *Laudato Si'*.

De beide bisschoppen ontvangen in het weekend van 5 en 6 oktober de Bisschop van Gent, mgr. Luc van Looy, en het kathedraal Kapittel van Gent vanwege het Bavofeest. De bisdommen van Gent en Haarlem-Amsterdam hebben beiden Sint Bavo als patroon.

Op 13 september vindt er een ontmoeting plaats van de Nederlandse bisschoppen met een delegatie van het CDA.

De beide bisschoppen vergaderden op 27 augustus met de leden van de Priesterraad.

Mgr. Hendriks brengt op 15 september een pastoraal bezoek aan de Regio De Waterkant (West-Friesland).

Mgr. Jan Hendriks 40 jaar priester

Op 29 september is het veertig jaar geleden dat mgr. Jan Hendriks in de kathedraal van Rotterdam priester werd gewijd. Hij heeft het al bescheiden meegeviert afgelopen Tweede Pinksterdag toen mgr. Jos Punt zijn robijnen jubileum vierde. Op vrijdag 27 september vindt in het kader van parochievernieuwing een studiedag plaats in het Diocesaan Missionair Centrum te Heiloo. De dag eindigt om 15.00 uur met een feestelijke eucharistieviering uit dankbaarheid vanwege het priesterjubileum van Mgr. Hendriks. Een ieder is daarbij van harte welkom. De viering vindt plaats in de grote kapel.

BREAKOUT 2019

AVAILABLE

Een vreugde

V

reugde hebben we mogen ervaren op het Heiligdom O.L.V. ter Nood tijdens het tienerkamp Breakout, dat plaatsvond van 13 t/m 17 juli. Het thema van het kamp was 'Available', net als Maria

die altijd beschikbaar was om de wil van God te volbrengen. Ook de heiligen zijn ons daarin tot voorbeeld. In totaal waren er 65 tieners aanwezig die onderverdeeld waren in zes groepen, met iedere groep een patroonheilige. Tijdens het kamp leerden zij hun patroonheilige beter kennen, en die van de andere groepen. Samen streden zij voor punten die ze konden winnen bij de verschillende sport- en spelactiviteiten.

Vanaf het begin was er een sfeer van vertrouwen, vreugde en openheid. Dit hielp enorm om van dit kamp een tijd te maken om nooit te vergeten. Wij als leiding hebben enorm genoten om de kinderen te mogen zien groeien in hun geloof, om ze nieuwe vriendschappen te zien maken en om de vreugde te mogen ervaren die van God komt. De tieners zijn gesterkt weer naar huis gegaan. Zo gesterkt en vol vreugde dat ze zelf een reünie organiseren in oktober om elkaar weer te ontmoeten en te bemoedigen op het pad van het geloof. Tieners die *available* zijn voor God en voor elkaar. Laten wij op voorspraak van Maria en alle heiligen bidden dat zij volharden in hun weg naar heiligheid en vele andere tieners tot het geloof mogen brengen. ■

IMPUSAR

BREAKOUT REÛNIE
19-20 oktober 2019.
Voor meer informatie:
Carolien Hoogenboom
CHoogenboom@
bisdomhaarlem-
amsterdam.nl

Agenda

- Familiedagen: 22 september en 13 oktober
- Kinderclub H. Dominic Savio (7-11 jaar): 27 september en 11 en 25 oktober
- Meisjesgroep H. Theresa van het Kindje Jezus (12-17 jaar): 20 september en 4 en 18 oktober
- Jongensgroep St. Joris (12-17 jaar) 18 september en 9 en 23 oktober
- Meet & Greet the Lord (16-30 jaar): 13 september en 11 oktober

Heiligdom en gastenhuis
O.L.V. ter Nood

Hoogeweg 65 te Heiloo
072-5051288

parkeren: Kapellaan 144
www.olvternood.nl
info@olvternood.nl

kerkproeverij 2019

Kom, zet die stap
Nodig iemand uit om mee te gaan

Zaterdag 28 en zondag 29 september 2019

In de kerk is plek voor iedereen! De kerk is een plek waar je tot rust kunt komen, vragen mag stellen, zingeving en inspiratie ontvangt en deelt. De kerk is daarnaast ook een mooi en inspirerend gebouw. Generaties gelovigen hebben die kerk gebouwd en gekoesterd. Om er samen te komen en te vieren.

In het weekend van **28 en 29 september** is het Kerkproeverij. Nodig uw familie, burens, vrienden en collega's uit om samen de stap te durven te zetten om de viering in de kerk een keer te bezoeken.

Vele parochies en geloofsgemeenschappen in ons bisdom doen eind september mee met Kerkproeverij. Hun deuren staan open. Nodigt u ook iemand uit mee te gaan? Kom, zet die stap!

Kom je ook?

www.kerkproeverij.nl